

Enemmän kuin tuhat sanaa - kasvava kuvaviuhka varhaiskasvatukseen.

Sini Soini

2024 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Enemmän kuin tuhat sanaa -
kasvava kuvaviuhka varhaiskasvatukseen**

Sini Soini
Varhaiskasvatuksen sosionomi
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2024

Sini Soini

Enemmän kuin tuhat sanaa - kasvava kuvaviuhka varhaiskasvatukseen.

Vuosi

2024

Sivumäärä

49

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda valmis kuvatukimateriaali varhaiskasvatuksen henkilöstön käyttöön. Opinnäytetyön tavoitteena oli materiaali, joka on sovellettavissa käyttäjän tarpeen ja kokemuksen mukaan. Opinnäytetyön tavoitteena oli myös tekijänsä osaamisen syventäminen. Työelämäkumppanina oli Hyvinkään kaupungin varhaiskasvatuspalvelut.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena kehittämistyönä konstruktivistisen mallin mukaan. Opinnäytetyön suunnitelmavaiheessa kartoitettiin tietoa aiempien tutkimusten ja dialogisen keskustelun kautta. Kerättyä tietoa käyttämällä lähdettiin käytännön toteutukseen. Kehittämistyön ensimmäistä ratkaisua kehitettiin dialogisten keskusteluiden kautta. Valmiin tuotoksen arviointimenetelmänä käytettiin asiantuntija-arviointia.

Yksi helposti kaikkien saatavilla olevista tavoista tukea lasten yhteenkuuluvuuden tunnetta, osallisuutta, vuorovaikutusmahdollisuuksia ja -taitoja on kuvatukien johdonmukainen käyttö varhaiskasvatuksen arjessa. Kuvatukien käyttö mahdollistaa lapsuuden itseisarvon mukaisen kuulluksi ja nähdyksi tulemisen ja antaa lapselle mahdollisuuden ymmärtää ja tulla ymmärrettyksi.

Kehittämistyössä ideoitiin kasvavan kuvaviuhkan konsepti. Materiaali sisältää kasvavan kuvaviuhkan lisäosineen ja huoneentaulun, joka toimii käyttöön kannustavana oppaana. Tuotoksen arvioi laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Arvioinnissa keskityttiin materiaalin käytettävyyteen ja sovellettavuuteen. Sekä loppuarvioinnissa että dialogisissa keskusteluissa saadun palautteen mukaan kasvavan kuvaviuhkan konsepti todettiin innovatiiviseksi. Saadun palautteen mukaan materiaali on käytettävissä heti helposti sovellettavissa. Huoneentaulu on kannustava ja tukee materiaalia hyvin. Kasvava kuvaviuhka on otettu käyttöön jo ennen opinnäytetyön julkaisua. Tulevaisuudessa olisi mielenkiintoista tutkia, koetaanko se toimivaksi keinoksi madaltaa kynnystä kuvatukien käytön aloitukseen.

Asiasanat: esteetön viestintä, kuvatuki, varhaiskasvatus, aac, kasvava kuvaviuhka

Sini Soini

More Than a Thousand Words - a Divergent Picture Fan to Early Childhood Education

Year

2024

Pages

49

The meaning of this Bachelor's thesis was to create a ready-made picture support material for early childhood education personnel. The aim of the thesis was to produce material that can be adapted according to user's needs and experience. The aim of the thesis was also to deepen the thesis author's competence. Hyvinkää early childhood education and care services acted as the work life partner of the thesis.

The thesis was implemented as a functional development work according to the constructivist model. At the planning stage of the thesis, information was gathered through earlier research and dialogic conversations. The gathered information was then used to practical realisation. The first solution of development work was developed further through dialogic conversations. Expert evaluation was the evaluation method for the finished work.

One of the easily accessible ways to support children's feeling of togetherness, involvement and the possibilities and skills for interaction is a consistent use of picture support in early childhood education. The use of picture support enables that children are seen and heard in accordance with the inherent value of childhood. It also gives children a possibility to understand and to be understood.

A concept of a divergent fan with pictures was designed in this thesis. The material includes the divergent picture fan with accessories and a poster which serves as an encouraging guide for use. The work was evaluated by an early childhood special education teacher. The evaluation concentrated to usability and adaptability of the material. According to the feedback from the final evaluation and dialogical conversations, the concept of a divergent picture fan was innovative and the material ready for use and easily adaptable. The poster is encouraging and supports the material well. The divergent picture fan has already been put into use before the publication of the thesis. In the future, it would be interesting to study if it is experienced as a functional method to lower the threshold to start using picture support.

Keywords: augmentative communication, picture support, early childhood education, aac, divergent picture fan

Sisällys

1	Johdanto	8
2	Työelämäkumppanina Hyvinkään kaupungin varhaiskasvatuspalvelut	9
3	Valssi - varhaiskasvatuksen digitaalinen laadunarviointijärjestelmä.....	10
4	Kuvatukien käytön merkityksestä varhaiskasvatuksessa.....	11
4.1	Vuorovaikutus ja sen merkitys kielelliseen ja kognitiiviseen kehitykseen	12
4.2	Osallisuuden merkitys	13
4.3	Inklusiivisuus ja lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioiminen	14
5	Kehittämistyön tarkoitus, tavoite ja menetelmävalinnat	15
5.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	16
5.2	Konstruktivistinen malli kehittämistyön menetelmänä	17
5.3	Dialoginen keskustelu kehittämistyön menetelmänä	17
6	Kehittämistyön toteutus	18
6.1	Ensimmäisen ratkaisun suunnittelu miellekartan avulla	19
6.2	Ensimmäinen ratkaisu: aloitusviuhkaan valitut kuvat	19
6.3	Ensimmäisen ratkaisun arviointi dialogisen keskustelun avulla.....	20
6.4	Dialogisen keskustelun kautta tullut palaute	21
6.5	Dialogisen keskustelun tuomat muutokset	22
6.6	Huoneentaulun toteuttaminen	23
6.7	Kuvaviuhkan lisäosat	24
7	Arviointi	25
7.1	Oman osaamisen arviointi	26
7.2	Asiantuntija arvioimassa kehittämistyön onnistumista.....	26
7.3	Työelämäkumppanin asiantuntijapalaveri arvioimassa työtä	27
8	Lopuksi	28
8.1	Eettisyys ja luotettavuus	28
8.2	Pohdinta	28
	Lähteet	31
	Kuviot	34
	Kuvat	34
	Liitteet.....	35

1 Johdanto

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittelee varhaiskasvatuksen tehtävän ja yleisten tavoitteiden ohessa varhaiskasvatuksen arvoperustan. Ensimmäinen näistä arvoista on lapsuuden itseisarvo, jonka takana on ajatus jokaisen lapsen ainutlaatuisuudesta ja arvokkuudesta sellaisena kuin lapsi on. Jokainen lapsi ansaitsee tulla kuulluksi ja nähdyksi - ymmärretyksi sekä omana itsenään että yhteisön jäsenenä. (OPH 2022, 22.) Lapsuuden itseisarvo sulkee sisälleen paitsi vuorovaikutuksen ja vuorovaikutustaidot, myös lapsen kehityksen tukemisen varhaiskasvatuksessa ja inklusiivisen varhaiskasvatuksen. Nämä arvot on kaikki mainittu myös osana Varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaisia varhaiskasvatuksen tavoitteita.

Varhaiskasvatuslaki uudistui vuonna 2022 tuoden lapselle oikeuden saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea heti kun lapsen kehitys sitä vaatii. Tuki pyritään toteuttamaan inklusiivisten periaatteiden mukaisesti osana lapsen vertaisryhmää. (OPH 2024a.) Inklusiivisuus on varhaiskasvatuksen toimintatapa ja arvo, joka tavoittelee varhaiskasvatusta jossa mahdollisimman moni kokisi osallisuutta ja mahdollisimman harva ulkopuolelle jäämistä. Tähän ihannetilaan pääseminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä sellaista sitoutumista, jossa kaikkia varhaiskasvatuksen käytänteitä tarkastellaan sekä inklusion ideologian että sen toteutumisen näkökulmasta. Inklusiivista pedagogiikkaa toteuttava varhaiskasvatuksen ammattilainen valitsee keinot ja menetelmät joita käyttää niin, että inklusion ydinarvot - esimerkiksi yhteenkuuluvuuden tunne - vahvistuvat. (Heiskanen & Syrjämäki 2022, 64.)

Yksi helposti kaikkien saatavilla olevista tavoista tukea lasten yhteenkuuluvuuden tunnetta, osallisuutta, vuorovaikutusmahdollisuuksia ja -taitoja ovat kuvatuet ja niiden johdonmukainen käyttö varhaiskasvatuksen arjessa. Kuvatukien käyttö mahdollistaa lapsuuden itseisarvon mukaisen kuulluksi ja nähdyksi tulemisen ja antaa lapselle mahdollisuuden ymmärtää ja tulla ymmärretyksi.

Sain omakohtaisen kokemuksen kuvatukien käytön toimivuudesta kun 5-vuotias, tunnesäätelyssä tukea tarvitseva lapsi sai voimakkaan tunnepurkauksen uloslähdön yhteydessä. Ikäisekseen isokokoinen lapsi huusi, raivosi ja heitteli kenkiä, koreja ja vesipulloja päiväkodin tuulikaapissa ja oli täysin puheen ulottumattomissa. Lopulta polvistuin lapsen eteen, näytin piha-kuvaa ja kerroin lapselle että olemme lähdössä ulos. Lapsi kiinnitti huomionsa kuvaan, pysähtyi ja totesi: 'olisit heti sanonut'.

Koen kuvatukien käytön tärkeänä osana päivittäistä vuorovaikutusta kaikkien lasten kanssa kehitystasosta ja taustasta riippumatta. Toisaalta oma kokemukseni on sekin, että kuvatukien käytön aloittaminen voi olla työntekijälle haastavaa ja tätä käsitystä tukevat keskusteluni kollegoiden kanssa. Toiset kokevat haasteena huomion vetämisen itseensä, toiset taas toivo-

vat, että kuvatukien käyttöä käytäisi läpi jo perehdytysvaiheessa, jotta pelko niiden väärin käyttämisestä ei haastaisi kuvatukien käytön aloittamista. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda valmis kuvatukimateriaali varhaiskasvatuksen henkilöstön käyttöön. Opinnäytetyön tavoitteena oli materiaali, joka on sovellettavissa käyttäjän tarpeen ja kokemuksen mukaan. Toiveeni on, että materiaali motivoi ja rohkaisee varhaiskasvatuksen henkilöstöä kuvatukien aktiiviseen käyttöön ja antaa lasten ja varhaiskasvatuksen henkilöstön väliselle vuorovaikutukselle lisäkanavan.

2 Työelämäkumppanina Hyvinkään kaupungin varhaiskasvatuspalvelut

Hyvinkään varhaiskasvatuspalvelut muodostuvat sekä yksityisistä että kunnallisista päiväkodeista, avoimista päiväkodeista, esiopetuksesta ja kerhoista. Pääosa varhaiskasvatuksesta toteutetaan kunnallisissa päiväkodeissa, joista yksi tarjoaa varhaiskasvatusta myös iltaisin ja yksi ympärivuorokautisesti. (Hyvinkää 2024a.) Hyvinkää on panostanut esteettömään viestintään johdonmukaisesti ja näkyvästi. Hyvinkään varhaiskasvatussuunnitelma mainitsee kuvien käytön kommunikaation ja toiminnanohjauksen tukena yhtenä pedagogisen tuen muodoista (Hyvinkää 2022, 40).

Vuosien 2018-2020 aikana toteutettu YHES - yhdessä esteetön -hankkeen tavoitteisiin lukeutui varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen kehittäminen esteettömiksi. Hankkeeseen osallistui kaksi päiväkotia ja siinä työskentelivät toimintaterapeutti Riikka Marttinen ja puheterapeutti Taina Olkinuora. Hankkeessa kartoitettiin päiväkotien arkea ja sen tarpeita, jonka jälkeen perehdytettiin henkilöstöä muun muassa esteettömään viestintään. Hankkeen yhteydessä kehitettiin hankkeeseen osallistuneiden päiväkotien pihoihin Suomen ensimmäiset kuvalliset kommunikointipisteet tukemaan laadukasta kommunikointia ja vuorovaikutusta lasten, henkilöstön ja vanhempien välillä (Kuva 1). (Hyvinkää 2020 & Hyvinkää 2023.)

Kuva 1: YHES -hankkeen puheterapeutti Taina Olkinuora käyttää kommunikointipistettä. Kuva: Hyvinkään kaupunki

Kommunikointipiste tukee keskustelun lisäksi tunteiden ja tarpeiden ilmaisua ja toiminnan ohjausta. Lisäksi sen avulla voi keksiä leikkejä ja auttaa ymmärtämään ajan kulua. Tauluista hyötyvät erityisesti lapset, joilla on haasteita puheen tuottamisessa tai ymmärtämisessä sekä lapset, joilla on haasteita oman toiminnan ohjauksessa. Myös erilaisissa lasten välisissä konfliktitilanteissa kommunikointipiste voi toimia henkilöstön apuna. (Hyvinkää 2020 & Hyvinkää 2023.)

Vuosien 2023-2024 aikana Hyvinkään varhaiskasvatuspalveluissa otettiin käyttöön digitaalinen laadunarviointijärjestelmä Valssi, jonka avulla voidaan varhaiskasvatuksen kehittämisen tueksi kerätä arviointitietoa. Arviointijärjestelmää tullaan käyttämään esimerkiksi pedagogisten prosessien arviointiin. Arvioinnin suorittajina on lapsiryhmien henkilöstö ja se suoritetaan vuosittain sähköisellä arviointikyselyllä, jonka herättämien ajatusten pohjalta sekä huoltajien ja lasten näkemysten pohjalta tehdään kehittämissuunnitelma yhdessä valittuihin kehittämis-kohteisiin. (Hyvinkää 2024b.)

3 Valssi - varhaiskasvatuksen digitaalinen laadunarviointijärjestelmä

Karvi on kansallinen koulutuksen arviointikeskus, joka itsenäisenä viranomaisena vastaa sekä varhaiskasvatuksen että koulutuksen kansallisesta arvioinnista. Karvin arviointitiedot auttavat kansallisen koulutusjärjestelmän erityispiirteiden, vahvuuksien ja kehittämisen kohteiden ymmärtämisessä. (Karvi 2024f.) Karvi toimii varhaiskasvatuksen digitaalisen laadunarviointijärjestelmä Valssin ylläpitäjänä.

Valssi mahdollistaa varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisen ja laadun arvioinnin sekä varhaiskasvatuksen kansalliset laatuindikaattorit. Nämä indikaattorit antavat tutkimuksiin perustuvan pohjan laadun muodostumiselle aina pedagogiselta tasolta paikalliselle ja kansalliselle tasolle. (Karvi 2024a.) Indikaattorit keskittyvät koko varhaiskasvatuksen laadun arviointiin aina ohjaavan lainsäädännön toteutumisesta henkilöstön osaamiseen ja huoltajien ohjaukseen ja neuvontaan. Yksi indikaattoreista on inklusiivisuus, jonka yhtenä arviointikriteerinä on lapsen tarvitseman tuen tuominen lapsen oppimisympäristöön. (Karvi 2024b, Karvi 2024c.)

Osa indikaattoreista keskittyy varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lasten väliseen vuorovaikutukseen. Näissä indikaattoreissa keskitytään sensitiiviseen ja lasten osallisuutta tukevaan vuorovaikutukseen, jossa varhaiskasvatuksen henkilöstö huomioi jokaisen lapsen ja ymmärtää erilaisia ilmaisun tapoja. Arviointityökalu arvioi lasten kokemusta kuulluksi tulemisesta ja kannustaa varhaiskasvatuksen henkilöstöä arvioimaan omia mahdollisuuksiaan läsnä olevaan vuorovaikutustapaan niin, että omaa vuorovaikutustapaa muokataan kullekin lapselle sopivak-

si. Työkalu kehottaa myös pohtimaan sitä, miten lasten kokonaisvaltaista ilmaisua ja erilaisia ilmaisun tapoja voidaan tukea ja mahdollistaa arjen tilanteissa. (Karvi 2024c, Karvi 2024d.)

Vastavuoroisen ja kielellisen vuorovaikutuksen arviointityökalu arvioi vuorovaikutuksen vastavuoroisuutta ja lapsen kohtaamista hänen kehitystasollaan lapsen oppimisvalmiudet huomioiden. Arviointityökalu arvioi paitsi kielellisesti rikasta ja monipuolista vuorovaikutusta, myös kielen kehitystä tukevien materiaalien ja menetelmien käyttöä lapsiryhmän toiminnassa. Arvioinnissa huomioidaan sekä työntekijän oma että työryhmän toiminnan näkökulma ja se kehottaa pohtimaan lapsen näkökulmasta toimivia vuorovaikutuksen tapoja ja menetelmiä. (Karvi 2024c, Karvi 2024e.)

Valssin arviointityökalut ja pohdintakysymykset ovat kaikille saatavilla Karvin verkkosivuilla. Niitä voi käyttää varhaiskasvatusyksikön, varhaiskasvatusryhmän tai oman ammatillisuuden ja osaamisen reflektointiin niissäkin kunnissa, joissa Valssi ei ole vielä käytössä. Arviointityökalut antavat arvokasta materiaalia oman työnteon reflektointiin ja voivat auttaa esimerkiksi pohtimaan, onko ryhmässä käytössä nimenomaan kyseisen lapsiryhmän näkökulmasta toimivia menetelmiä vuorovaikutukseen.

4 Kuvatukien käytön merkityksestä varhaiskasvatuksessa

Koska kielen omaksumisen varhaiset vaiheet ovat tärkeitä sosiaalisen kehityksen kannalta, on lapsen omaksuttava taitoja vastavuoroiselle kommunikoinnille. Tämän kehityksen tukemiseen lapsi tarvitsee aikuisia. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on tärkeä rooli paitsi olla tukemassa lapsen kielen kehitystä, myös olla tunnistamassa ennusmerkit poikkeavalle kehitykselle silloin kun kielen kehitys ei etenekään odotetulla tavalla. (Pihlaja ym. 2019, 183.) Kun lapsen kielen kehitys ei etene toivotulla tavalla, on varmistettava kielen kehitystä tukevat menetelmät. (Pihlaja ym. 2019, 185). Kuvien käyttö toiminnassa ja leikeissä innostaa ja tukee kaikkia lapsia, ei ainoastaan kielen kehitykseen tukea tarvitsevia (Aivoliitto 2024).

Varhaiskasvatuksessa voi käyttää kiinteitä kuvatukia sisällä yhteisissä ja ryhmän omissa tiloissa sekä ulkona. Kiinteiden kuvatukien lisäksi henkilöstön on mahdollista käyttää mukana kulkevia kuvaviuhkoja. Kuvatukien käyttö on Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan osa laadukasta varhaiskasvatusta ja kuvia voidaan käyttää sekä kielellisten taitojen vahvistamisessa että pedagogisen tuen muotona (OPH 2022, 99; 64).

Kuvatukien käytössä aikuinen mallintaa lapselle kuvan käyttöä näyttämällä kuvaa samalla kun kertoo esimerkiksi seuraavat tapahtumat tai sen, mitä lapselta siinä hetkessä toivotaan. Kuvilla voi viitata johonkin, mihin sanat eivät riitä tai niillä voi havainnollistaa vaikeita sanoja tai sisältöjä. Koska kuvaan on helppo palata, ne toimivat myös muistin tukena. Jos kuvan

merkitys ei ole lapselle selvä, se saa merkityksensä vuorovaikutustilanteissa ja jatkossa kuvaa voi käyttää ilmaisun välineenä. (Aivoliitto 2024.)

Kuvat voivat olla itse (pika)piirrettyjä, lehdistä leikattuja tai omia valokuvia. Näiden lisäksi on mahdollista tulostaa kuvia netistä. (Aivoliitto 2024.) Opinnäytetyön kaikki kuvat on valittu Papunet-kuvatyökalusta, koska ne ovat kaikkien käytettävissä ja sallivat materiaalin muokkauksen. Papunetin lisäksi kuvia löytyy esimerkiksi Pikku Kakkosen materiaaleista ja useilta yksityisiltä harrastelijoilta ja ammattilaisilta, jotka jakavat materiaaliaan joko ilmaiseksi tai maksua vastaan hyödyntäen esimerkiksi eri sosiaalisen median kanavia.

Lapsen sanallisen ilmaisun ollessa hyvin niukkaa tai olematonta, voidaan lapsen tai lapsiryhmän kanssa käyttää myös kommunikointikansiota, joka on kuvaviuhkaa laajempi ja jonka rakenne ja runsaampi sanasto tukee lauseiden muodostusta. Kommunikointikansio on kuvaviuhkaa huomattavasti arvokkaampi ja sen käyttöönotto vaatii usein perehdytyksen. (Kipinäkeskus 2024.)

4.1 Vuorovaikutus ja sen merkitys kielelliseen ja kognitiiviseen kehitykseen

Vuorovaikutus on avain kognitiivisten prosessien kehittymiseen. Leo Vygotskin mukaan kielellisen kehityksen keskiössä on vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa ja nämä hetket ovat tärkeitä kielen kehittymisen kannalta. Vygotski näki kielen sosiaalisen vuorovaikutuksen välineenä, josta kehityksen myötä sisäistyi ajattelun väline. (Nurmilaakso & Välimäki 2010, 84 & Teak 2022.) Jos lapsella on haasteita ymmärtämisessä tai ymmärretyksi tulemisessa, on aikuisen tehtävä tukea lasten vuorovaikutusta esimerkiksi kannustamalla ja rohkaisemalla ja antamalla lapselle yksilöllistä huomiota (Nurmilaakso ym. 2010, 85).

Huolimatta ihmisen geneettisestä valmiudesta kielen oppimiseen, itse puhumaan oppimisessa on tärkeä osa hyväksyvällä ja turvallisella varhaisella vuorovaikutuksella. Varhaisessa vuorovaikutuksessa kielen omaksumisen varhaisia vaiheita ovat tukemassa katsekontakti ja tunnelmaisuus. Vähän myöhemmin lapsi oppii jokeltelemaan ja sitä kautta lähtee tuottamaan tarkoituksellisia äänneyhdisteitä. (Pihlaja ym. 2019, 184-185.) Äänneiden ja sanojen kautta lapsen kielellinen tietoisuus herää. Kielellinen tietoisuus on äännetietoisuutta, kielen sääntöjen ja sanojen merkityksen ymmärtämistä ja tietoisuutta kielen käyttötehtävistä. Lopulta kielellisellä tietoisuudella, erityisesti äännetietoisuudella, on merkityksensä lapsen lukutaidon kehityksessä. (Hakamo 2011, 54-57.)

Ahosen (2017), mukaan vuorovaikutus on muutakin kuin puhuttu kieli ja kohtaamisissa on läsnä paljon sanatonta viestintää, joka näkyy kehon asentona, ilmeinä ja äänensävyinä. Voimme tulkita toisen kehonkieltä ja päätellä hänen tunnetilansa huomioimalla sanattoman viestinnän merkit. Toisinaan nämä päätelmät hämmentävät, kun puhekumppanin sanaton ja sanallinen viestintä eivät kohta. Jo vauvat yhdistävät vuorovaikutuksen tavoitteluun äänen

ja eleet: vauva saattaa jokellella vain harjoitellakseen puhemotorisia liikkeitä, mutta ilmaisee toiveensa vuorovaikutukseen yhdistämällä ääntelyyn kommunikoivat eleet kuten käsien ojentamisen (Pihlaja ym. 2019, 185).

Sanattoman viestinnän rooli korostuu kun tehdään töitä varhaiskasvatukseen lasten kanssa. Mitä pienempi lapsi on, sitä suurempi rooli on aikuisen sanattomalla viestinnällä ja myös kielellisesti kehittyneet lapset tulkitsevat aikuisten viestejä kokonaisvaltaisesti. Lapsen kehitys nojaa lapsen ja hänen sosiaalisen todellisuutensa väliseen vuorovaikutukseen, jonka avulla hän pääsee osalliseksi erilaisiin yhteisöihin. Tämä osallisuus vaikuttaa siihen, kuinka lapsen vuorovaikutustaidot kehittyvät. (Ahonen 2017, 59-60.)

Laadukas pedagogiikka vaatii taustatuekseen laadukasta vuorovaikutusta, jonka vuoksi vuorovaikutus ja pedagogiikka ovat varhaiskasvatuksessa tiivis yksikkö. Kun kasvattaja kehittää omia vuorovaikutustaitojaan huomioimalla pienten yksityiskohtien vaikutuksen kokonaisuuteen, pedagoginen toiminta kehittyy laadukkaammaksi ja kasvattajan ja lasten suhde paranee entisestään. Tämä tekee vuorovaikutuksen äärelle pysähtymisestä merkityksellistä. (Ahonen 2017, 60.)

Vuorovaikutuksen merkitys on siis suuri sekä kielellisen että kognitiivisen kehityksen kannalta. Lisäksi vuorovaikutus on ihmisen perusoikeus, joka voidaan esimerkiksi puhekyvyn puuttuessa mahdollistaa puhetta tukevilla ja korvaavilla menetelmillä, kuten kuvatukien käytöllä (Papunen 2024). Lapsen päästessä vuorovaikutukseen ryhmän kanssa, mahdollistuu lapsen osallisuus. Osallisuuden tukemiseen tarvitaan tietoisia tekoja. (OPH 2024c.)

4.2 Osallisuuden merkitys

Osallisuus varhaiskasvatuksen arvona pohjaa YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen. Osallisuuden arvo tuo varhaiskasvatuksen henkilöstön arkeen velvoitteen toimia kaikessa toiminnassa osallisuuden periaatteiden mukaisesti. Osallisuus kulkee rinnakkain inklusiivisuuden arvon kanssa ja pyrkii mahdollistamaan jokaiselle nähdäksi ja kuulluksi tuleminen tunteen ja yhteisöön kuulumisen. Osallisuus on jokaisen lapsen kuulemista lapselle sopivalla tavalla huomioiden se, ettei osallisuus koske vain niitä lapsia, joiden kielelliset taidot ovat vahvoja. (Kataja 2023.)

Osallisuuden käsitettä varhaiskasvatuksessa voi määritellä monella tapaa - voidaan esimerkiksi ajatella, että osallisuus arjessa kertoo lapsen toiminnallisesta osallistumisesta perustoimintoihin ja struktuuriin. Osallisuus sosiaalisissa suhteissa taas kertoo lapsen vuorovaikutuksesta ja yhteisiin toimintoihin osallistumisesta. Näiden lisäksi lapsella on osallisuuden kokemus, joka kertoo lapsen henkilökohtaisesta kokemuksesta omasta osallisuudestaan päiväkodin kontekstissa. (Leinonen 2014.)

Sosiaalipedagogisen osallisuusymmärryksen näkökulmasta osallisuutta rakennetaan tukemalla lasten yhteistä toimintaa, johon kaikki mahtuvat mukaan ja jossa kaikki ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Tukemalla vuorovaikutusta vahvistetaan ryhmään kuulumisen tunnetta ja luodaan samaan aikaan osallistumisen mahdollisuuksia. Lasten toimijuutta sekä yksilöinä että yhteisön jäsenenä on tärkeä tukea ja mahdollistaa. (Nivala & Ryyänen 2019, 237-239.)

Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää osallisuutta, jota tulee vahvistaa myös kohtaamalla lapset sensitiivisesti ja antamalla heille myönteinen kokemus nähdä ja kuulla tulemisesta. Lasten osallistuminen toiminnan suunnitteluun on yksi myös Varhaiskasvatustalakiin (540/2018) kirjattu tapa edistää lasten osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Tätä kautta opitaan tietoja ja taitoja, jotka vahvistavat osallisuutta ja aktiivista toimijuutta myös yhteiskunnassa. Osallisuuden tunnetta luo ja ylläpitää kokemus vertaisryhmästä ja yhteisöön kuulumisesta ja samaan aikaan osallisuuden kokemukset tekevät yhteisöstä vahvemman. Osallisuuden edistäminen varhaiskasvatuksessa edellyttää varhaiskasvatuksen rakenteiden ja osallisuutta edistävien toimintatapojen tietoista kehittämistä. Kielellinen kehittyminen ja sen tukeminen avaa lapsille mahdollisuuksia osallisuuteen. (OPH 2022, 24, 33-34, 45.)

4.3 Inklusiivisuus ja lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioiminen

Inklusiivisuus on varhaiskasvatuksen arvo ja periaate, joka mahdollistaa kaikkien lasten osallisuuden riippumatta esimerkiksi lapsen tuen tarpeista. Inklusiivinen varhaiskasvatus tarkoittaa varhaiskasvatusta, joka huomioi lapsen yksilölliset tarpeet osana ryhmää. Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttaminen edellyttää laadukasta pedagogista ja erityispedagogista osaamista ja toimintaa. (OPH 2024b.)

Arjessa inklusiivinen varhaiskasvatus tarkoittaa sitä, että samassa ryhmässä voi olla hyvinkin erilaisia ja erilaista tukea tarvitsevia lapsia. Tarkoituksena ei ole keskittyä lasten erilaisuuteen vaan siihen, että toimintaympäristöstä pyritään poistamaan erilaisuutta aiheuttavia tekijöitä. Näin muodostuva inklusiivinen ympäristö on hyödyksi kaikkien lasten kielelliselle ja kognitiiviselle kehitykselle. (Pihlaja ym. 2019, 55.)

Inklusiivinen varhaiskasvatus on sekä käsitteenä että ilmiönä vaikeaselkoinen. Koska inklusiivisuus on kokonaisvaltainen ajattelutapa, sen auki selittäminen lyhyesti on haastavaa. Lähtökohtia sen taustalla ovat yhtäläiset oikeudet ja yhdenvertaisuus sekä erityisesti kasvatuksen kannalta tärkeät arvot: osallisuus ja yhteisöllisyys. (Pihlaja ym. 2019, 52.)

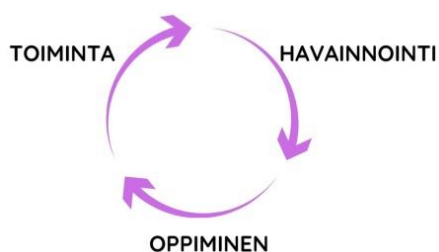
Varhaiskasvatuksessa on käytössä kolmiportainen tuki, joka tarkoittaa varhaiskasvatukseen osallistuvan lapsen oikeutta saada tarvitsemaansa tukea heti, kun tuen tarve todetaan. Tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tuen muotoja. Varhaiskasvatustalaki (540/2018) määrittelee tuen kolmiportaiseksi sisältäen yleisen, tehostetun ja erityisen tuen muodot. Yleinen tuki on lapsen omassa ryhmässä toteutettavia pedagogisista ratkaisuista ja

tukitoimista muodostuvaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Kuvatukien käyttö sekä työtapojen ja oppimisympäristöjen muokkaus lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan ovat pedagogisen tuen muotoja, joiden tarkoituksena on tuoda varhaiskasvatukseen sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Tukitoimien pedagogisessa suunnittelussa huomioidaan lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää. Kuvatukien käyttö on yksi tukikeinoista, joka on helppo toteuttaa niin että tuki toteutuu osana vertaisryhmää ja on kaikkien ulottuvilla. (OPH 2022, 63 & OPH 2023 & OPH 2024a.)

Inklusiivinen varhaiskasvatus ei tarkoita vain tukea tarvitsevien lasten erityistä huomiota vaan yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja tasa-arvon tietoisuuden lisäämistä kaikkien lasten ja perheiden välillä. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee yhdessä pohtia, kuinka myös henkilöstön puheissa, eleissä ja toimintatavoissa näkyy yhdenvertaisuus moninaisten perheiden kanssa. Inklusiivinen varhaiskasvatus ottaa huomioon tukea tarvitsevien lasten lisäksi yhdenvertaisesti ja kulttuurisensitiivisesti esimerkiksi etnisyyden, katsomukset ja kielet varhaiskasvatusta suunniteltaessa ja toteuttaessa. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä ja lapsia rohkaistaan tekemään valintoja ilman sukupuoleen sidottuja rooleja esimerkiksi leikinvalintatilanteissa. (OPH 2022, 34.)

5 Kehittämistyön tarkoitus, tavoite ja menetelmävalinnat

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena kehittämistyönä konstruktivistisen mallin mukaan. Kehittämistyön tulee olla rajattu, suunniteltu ja jaksotettu työ. Työssä voidaan nähdä piirteitä innovatiivisuudesta. Konstruktivistinen malli toteutuu tässä kehittämistyössä työn syklisen etenemisen ja toiminnasta oppimisen kautta sekä kehittämistyön menetelmävalintojen kautta. Työ etenee tekemisen, kokeilemisen ja erehdysten kautta jotka tarkentavat päämäärää (Kuvio 1). Työssä ovat tärkeinä osina sekä reflektiivisyys sekä itsereflektion että dialogisen keskustelun muodossa ja työn jatkuva arviointi ja kehittäminen. (Salonen ym. 2017, 32, 53.)

Kuvio 1: Konstruktivistisen kehittämistyön sykli (mukaillen Salonen ym. 2017).

Opinnäytetyön suunnitelmavaiheessa kartoitettiin tietoa aiempien tutkimusten ja dialogisen keskustelun kautta. Kerättyä tietoa käyttämällä lähdettiin käytännön toteutukseen, jossa

käytettiin suunnitteluapuna mind map-menetelmää. Tätä kautta saatiin kehitettyä kehittämistyön ensimmäinen ratkaisu. Tätä ratkaisua lähdettiin parantamaan dialogisen keskustelun ja asiantuntijapalavereiden kautta. Valmiin tuotoksen arvioi asiantuntija. (Salonen ym. 2017, 53.)

5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Esteetön viestintä on yksi yhteenkuuluvuuden tunnetta vahvistavista menetelmistä ja se tarkoittaa puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja. Sen keinoja ovat esimerkiksi puhelitteet, viestintäohjelmat, (pika)piirtäminen, kuvatuet ja tukiviittomat. (Pihlaja & Viitala 2019, 201-202.) Esteetön viestintä tukee lasta puheen ymmärtämisen haasteissa ja antaa samalla mahdollisuuden itseilmaisuuksiin. Eri esteettömän viestinnän keinot tukevat lapsen vuorovaikutuksen kehittymistä ja edistävät lapsen kognitiivista kehitystä. Esteetön viestintä on keino luoda inklusiivinen oppimisympäristö ja tukea lasta kielellisten, kulttuuristen ja kehityksellisten haasteiden kanssa. (Aivoliitto 2024b.)

Yksi esteettömän viestinnän keinoista on kuvallinen tuki, jota voidaan käyttää lapsen kanssa sanallisen viestinnän rinnalla. Kuvia käyttämällä voidaan esimerkiksi ennakoita tulevia tapahtumia, kertoa mitä lapselta odotetaan tai tukea lapsen omaa ilmaisua. (Aivoliitto 2024a). Kuvatukia voi olla kiinteinä varhaiskasvatusyksikön tiloissa kertomassa esimerkiksi päivän rakenteesta, leikin- tai laulunvalintatauluina tai muistutuksina tunneilmaisun keinoista. Kiinteiden kuvatukien lisäksi varhaiskasvatuksen henkilöstö voi käyttää mukana kuljetettavia kuvaviuhkoja tai kansioita.

Opinnäytetyön tekijä on työskennellyt varhaiskasvatuksessa eri työtehtävissä varhaisriittisavustajana, lastenhoitajana, varhaiskasvatuksen opettajana ja varhaiskasvatuksen sosionomina ja omassa työssään tehnyt havaintoja siitä, kuinka aikuisen monikanavainen tapa viestiä on helpottanut lapsia paitsi siirtymissä ja ennakoinnissa, myös niissä tilanteissa kun tunteet ovat päässeet valloilleen ja lapsi ei yksin löydä tietä rauhoittumiseen. Kuvatuet ovat hyvä apu myös moniosaisten tehtävien pilkkomiseen ja toimivat tukena päivittäisissä toimissa kuten syöminen tai pukeminen. Lisäksi ne tuovat mahdollisuuden antaa ääni ja osallisuuden kokemus myös lapselle, joka ei tuota tai ymmärrä puhetta lainkaan tai samalla kielellä kuin ryhmän muut lapset tai aikuiset.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda valmis kuvatukimateriaali varhaiskasvatuksen henkilöstön käyttöön. Opinnäytetyön tavoitteena oli materiaali, joka on sovellettavissa käyttäjän tarpeen ja kokemuksen mukaan. Opinnäytetyön tavoitteena oli myös tekijänsä osaamisen syventäminen koskien omaa osaamista kuvatukien käytön vaikutusmahdollisuuksista ja taustalla toimivasta teoriasta sekä varhaiskasvatuksen laadun arviointikriteereistä erityisesti vuorovaikutuksen ja inklusiivisen varhaiskasvatuksen suhteen.

5.2 Konstruktivistinen malli kehittämistyön menetelmänä

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena kehittämistyönä hyödyntäen konstruktivistista mallia. Konstruktivistinen kehittämistyö tehdään vuorovaikutuksellisesti ja se edellyttää tekijältään joustavaa päätöksentekoa ja kykyä kunnioittaa muiden mielipiteitä. Konstruktivistinen kehittämistoiminta saa voimansa yhteisöllisyydestä ja arvioivasta työtteestä ja etenee reflektion, pysähtymisen ja arvioinnin avulla. Keskeistä on menetelmien moninaisuus, jolloin toisiaan tukevien menetelmien käyttö tuottaa useita näkemyksiä, uusia ideoita ja tietoa tukemaan työtä. Opinnäytetyön tiedonkeruussa käytettiin keskustelua edistävänä menetelmänä dialogisia keskusteluita. Opinnäytetyön arviointimenetelminä käytettiin asiantuntijan arviointia ja asiantuntijapalaveria. (Salonen, Eloranta S, Hautala & Kinos 2017, 35-36, 53, 66; Ojasalo, Moilanen, Ritalahti 2015, 40.)

Opinnäytetyön toimeksiantoon sopi parhaiten konstruktivistinen malli, koska jotta tuotoksesta oli mahdollista saada mahdollisimman monikäyttöinen ja käytännöllinen, tarvittiin useiden ihmisten mielipiteitä ja näkemyksiä - yhteisöllisyyttä. Kehittämistyön idea on innovatiivinen ja kehittynyt asteittain. Konstruktivistisen kehittämistyön malli, dialogiset keskustelut menetelmävalintana ja syklinen eteneminen sopivat sekä tuotoksen kehittämiseen että opinnäytetyön tekijän kehitysorientoituneeseen ja vuorovaikutteiseen tapaan työskennellä.

5.3 Dialoginen keskustelu kehittämistyön menetelmänä

Dialoginen keskustelu tarkoittaa vastavuoroista keskustelua, jossa jokainen keskusteluun osallistuja pääsee vaikuttamaan lopputulokseen. Keskustelussa ollaan tasavertaisina kumppaneina ja pyritään molemminpuolisen ymmärryksen rakentamiseen. Hyvä dialoginen keskustelu vaatii osallistujien väliltä luottamuksellista suhdetta helpottamaan avointa ja suoraa kanssakäymistä ja toisen näkemyksen hyväksymistä. Aito dialogi rohkaisee osallistujia antamaan keskusteluun osaamisensa ja luovuutensa, joka mahdollistaa yhteisen ymmärryksen ja uusien toimintatapojen löytymisen. (Mönkkönen 2007, 87-89; Salonen ym. 2017, 62.)

Dialoginen keskustelu johtaa parhaimmillaan siihen, että kumpikin osapuoli oppii ja ottaa vastaan mahdollisuuden omien mielipiteidensä tai asenteidensa muokkaamiseen tai jopa resonovat toistensa ajatuksia ja virittäytyvät vuorovaikutuksessa samalle tasolle sanattoman viestinnän avulla (Mönkkönen 2018, luku 5). Mönkkönen (2018), on jakanut sosiaalisen vuorovaikutuksen viiteen perusmuotoon ja kun työskennellään yhteistoiminnassa kohti yhteistä päämäärää niin, että osapuolilla on tieto siitä, että kumpikin on asiaan sitoutunut, ollaan sosiaalisen vuorovaikutuksen asteella viisi. Tämä molemminpuolinen luottamussuhde on se, joka ennen kaikkea mahdollistaa dialogisen kohtaamisen.

6 Kehittämistyön toteutus

Kehittämistyön suunnittelu aloitettiin menetelmävalinnoista ja kehittämistyön menetelmien aikatauluttamisesta. Opinnäytetyön tekijä toimii samalla kehittämistyön loppukäyttäjänä ja tämä mahdollisti käyttäjälähtöisen suunnittelun hyödyntämisen kehittämistyön ratkaisun ideoinnissa. Menetelmävalintojen ja aikataulun luomisen yhteydessä mielessä kirkastui ajatus materiaalista, joka olisi helppo ottaa käyttöön, loppukäyttäjille jo tietyllä tapaa tuttu ja helposti sovellettavissa.

Opinnäytetyönä kehitettävä kuvatukimateriaali on mukana kuljetettava viuhka, joka kasvaa käyttäjänsä tarpeiden mukaan ja joka kannustaa helppoudellaan ja tarkasti valituilla kuvillaan kuvatukien säännölliseen käyttöön. Aloitusviuhkaan valittiin tarkasti rajattu määrä kuvia, jotta niiden käyttöön oppiminen olisi mahdollisimman helppoa. Kuvat on valittu niin, että niitä voi käyttää päivittäin useampaan kertaan - kuvissa olisi siis niitä toimintoja, jotka kuuluvat päiväkodin päivittäiseen struktuuriin. Aloitusviuhkaa olisi mahdollisuus taidon, tarpeen ja innostuksen karttuessa kasvattaa lisäosilla. Kehittämistyön materiaali suunniteltiin rajattavaksi aloitusviuhkaan, lisäosaan ja kahteen itsenäisesti toimivaan viuhkaan, joiden aiheet valikoidaan dialogisissa keskusteluissa. Lisäksi suunnitellaan kannustavaksi käyttöohjeeksi huoneentaulu. Toive kannustavan materiaalin suunnittelusta tuli yhteistyökumppanilta. Kehittämistyön ideoinnin ja suunnitelman rajaamisen jälkeen kehittämistyön menetelmät ja niitä seuraava työvaihe sijoitettiin aikatauluun (Kuvio 2). Tällä pyrittiin varmistamaan työn suunnitelmallisuus ja aikataulussa pysyminen sekä lopullisen työn eettisyys ja luotettavuus.

KASVAVA KUVAVIUHKA, AIKATAULU

Kuvio 2: Kehittämistyön aikataulu

Lopullinen aikataulu muokkautui työelämäkumppanin asiantuntijapalaverin aikataulun perusteella niin, että asiantuntijapalaveri vaihtui työn kehittämisen palaverista arviointipalaveriin, jossa päästiin arvioimaan jo ennen palaveria palautettu tuotos.

6.1 Ensimmäisen ratkaisun suunnittelu miellekartan avulla

Kehittämistyön suunnittelu aloitettiin miellekartan avulla (Kuvio 3). Miellekartta, eli mind map, on keino esittää aihepiirin käsitteet graafisesti kaaviona. Miellekarttaa käytetään erityisesti ideointia varten. Se muodostuu kirjoittamalla keskelle asia, joka on kehittämistyön kannalta olennainen ja lähtemällä kirjoittamaan sen ympärille aiheesta mieleen tulevia avainsanoja. Avainsanoista voidaan johtaa uusia nuolia uusiin avainsanoihin ja sanoja, lauseita tai teemoja voidaan korostaa väreillä tai kuvilla (Ojasalo ym. 2015, 34-35, 199.) Pyrkimyksenä oli se, että tekijä hahmottaisi ja rajaisi kokonaisuutta. Yhteistyökumppanin kanssa sovittiin, että tekijä pohtisi itse, mitä kuvia aloitusviuhkaan olisi tärkeä laittaa ja toisi ehdotuksen valmiina dialogisiin keskusteluihin. Miellekartan tarkoituksena oli myös tuoda tekijän ajatuksiin selkeyttä. Miellekarttaan merkittiin myös tärkeitä palautteita tai mieleen tulleita asioita, kuten perheiden monimuotoisuuden huomioiminen kuvissa ja kuvien monikäyttöisyys.

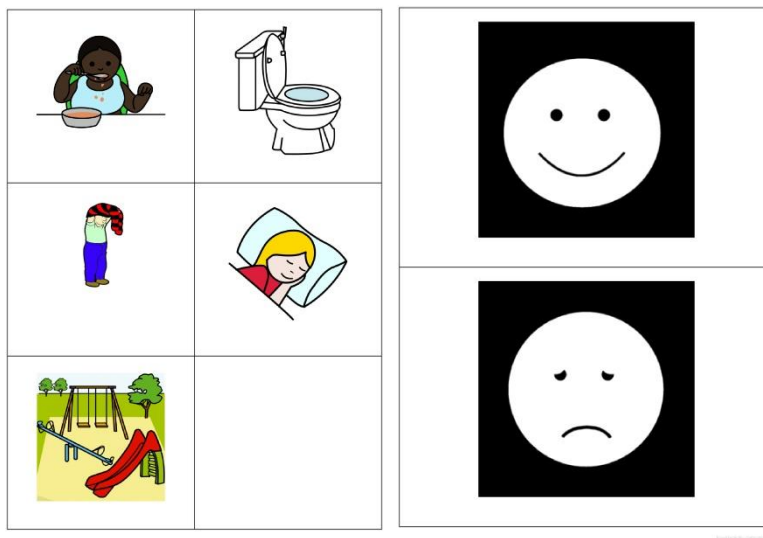
Kuvio 3: Miellekartta aloitusviuhkan kuvista

Miellekartan avustuksella kehitettiin aloitusviuhkan ensimmäinen osa ja sen valmistuttua otettiin yhteyttä työelämäkumppaniin. Työelämäkumppanin kanssa sovittiin, millä kokoonpanolla työtä lähdetään kehittämään dialogisen keskustelun ja palavereiden kautta.

6.2 Ensimmäinen ratkaisu: aloitusviuhkaan valitut kuvat

Miellekartan avulla tehdyn ideoinnin pohjalta aloitusviuhkaan valittiin Papunetin kuvatyökäystä seitsemän kuvaa (Kuvio 4), joista viisi kuvasi päivän toimintoja ja kaksi tunteita. Kuvat valittiin mahdollisimman monikäyttöisesti ja perheiden moninaisuus huomioiden. Kuvatyöka-

lun kuvissa on normaalisti tekstit kertomassa kuvan tarkoitusta, mutta ne poistettiin kuvien monikäyttöisyyden lisäämiseksi. Tekstin kanssa esimerkiksi kuva 'syödä' ohjaa aikuisen ajatukset syödä-sanaan. Kun tekstin ottaa pois, yksi kortti palvelee tarkoituksia syödä, ruokailla, ruoka-aika, aamupala, lounas, välipala, lusikoida ja niin edelleen. Aloitustiuhkan ensimmäisen ratkaisun toimintakuvat kuvaavat ruokailua, lepäämistä, wc-käyntiä, pukemista tai riisumista ja pihaa tai puistoa. Toiminnallisten kuvien lisäksi aloitustiuhkaan valittiin kaksi tunnekuvaa kuvaamaan sekä iloa että surua tai näistä johdannaisia tunteita kuten onnellisuutta ja tyytyväisyyttä tai ikävää ja itkua.

Kuvio 4: Aloitusviuhkan ensimmäinen ratkaisu

Myös kuvien yksityiskohtia voi käyttää joko huomion keskittämiseen tai yksityiskohtien etsimiseen ja löytämiseen lasten kanssa. Esimerkiksi piha-kuvasta löytyvät liukumäki, keinut, puut ja eri värejä. Kuvatukien käyttöä ei siis ole rajattu vain aiemmin mainittuun kuvan ja toiminnon tai kuvan ja sanan yhdistämiseen, vaan vasta aikuisen luovuus ja kekseliäisyys asettaa rajat niiden käytölle.

6.3 Ensimmäisen ratkaisun arviointi dialogisen keskustelun avulla

Opinnäytetyön ensimmäistä ratkaisua lähdettiin kehittämään dialogisten keskusteluiden avulla. Dialoginen keskustelu antaa kehittämistyön etenemiselle suunnan: keskusteluissa on tarkoitus tehdä yhteistyötä ja työskennellä toivottua päämäärää kohti (Mönkkönen 2018, luku 5.) Keskustelukumppaneiksi valittiin varhaiskasvatuksen ammattilaisia: yhteisöllinen varhaiskasvatuksen sosionomi, yhteisöllinen varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen lastenhoitaja. Keskusteluihin pyrittiin valitsemaan myös ammatilliselta taustaltaan eri-ikäisiä ihmisiä ja kokemusvuodet varhaiskasvatusalalla ovatkin kahden ja yli kahdenkymmenen vuoden väliltä.

Osallistujat työskentelevät myös erilaisissa päiväkodeissa. Osa työskentelee ympärivuorokautisessa päiväkodissa, osa taas päiväkodeissa jotka ovat auki vain arkisin aamusta alkuihtaan. Päiväkodit ovat erilaisia myös lapsirakenteeltaan ja tuen tarpeiltaan. Siinä, missä yhdessä päiväkodissa on voimakkaimmin näkyvissä neuropsykiatristen piirteiden tuomat haasteet, toisen päiväkodin tuen tarve keskittyy suomea ymmärtämättömien lasten osallisuuden tukemiseen ja kielen oppimiseen.

Keskustelut aloitettiin käymällä läpi, että kyseessä on kehittämistyöhön liittyvä dialoginen keskustelu, jonka avulla pyritään keräämään ajatuksia ja mielipiteitä työstä, jotta jatkokehitys on mahdollista ja oikean suuntaista. Samalla keskustelijoita informoitiin siitä, että keskusteluihin on valittu moniammatillinen ryhmä, joista jokainen esiintyy nimettömänä eikä keskustelun aikana esiin tulleita ajatuksia tai mielipiteitä henkilöidä. Lisäksi painotettiin dialogisuuden merkitystä ja sitä, että keskustelun on tarkoitus olla avointa ja tasavertaista vuorovaikutusta.

Keskustelukumppaneille esiteltiin ajatus kasvavasta kuvaviuhkasta ja toivottiin ensin ajatuksia konseptista ylipäätään. Sen jälkeen tutustuttiin aloitusviuhkan ensimmäiseen ratkaisuun ja avattiin keskustelu siitä, jäikö viuhkasta puuttumaan jotain oleellista tai onko siinä jotain liikaa tai jotain muokattavaa.

6.4 Dialogisen keskustelun kautta tullut palaute

Keskusteluissa jokainen tunnisti kuvatukien käytön tärkeyden varhaiskasvatuksen arjessa ja toi esille sitä, kuinka tärkeä menetelmä kuvatukien käyttö on myös niille lapsille, joilla ei ole esimerkiksi kielellisiä haasteita. Keskustelukumppanit ilmaisivat jokainen erilaisia tilanteita, joissa ovat huomanneet kuvatukien käytön vaikutuksen joko tunteita rauhoittavana, lapsen huomion herättävänä, siirtymää helpottavana tai ymmärrystä parantavana menetelmänä. Keskusteluissa painottui, kuinka tärkeää kuvatukien säännöllinen käyttö olisi ja kuinka monessa tilanteessa keskustelukumppanit eivät olisi pärjänneet ilman niitä.

Päiväkotien äänimaailmaa pidettiin ajoittain niin voimakkaana tai jopa kaoottisena, että koettiin lasten kuulon toisinaan kuormittuvan niin, että pelkkä puheella ohjaaminen ei saa lapsessa aikaan reaktiota. Näissä tilanteissa vuorovaikutuksen monikanavaisuudesta on keskustelukumppanien mukaan erityisen paljon hyötyä.

Kaikki keskustelukumppanit pitivät ajatusta kasvavan kuvaviuhkan konseptista hyvänä ja jokainen totesi, että sille on varhaiskasvatuksessa tilausta. Keskusteluissa toivottiin varhaiskasvatustyöryhmien henkilöstön kouluttamista kehittämistyön pohjalta kasvavan kuvaviuhkan käyttöä - samoin ehdotettiin menetelmän opettamista varhaiskasvatuksen sosionomin opintojen yhteydessä. Yksi keskustelukumppaneista kuvasi perinteistä kuvaviuhkaa kaikkine kuvineen 500-sivuisena kirjana jonka aloittaminenkin haastaa, kun taas aloitusviuhka olisi kuin sarjaku-

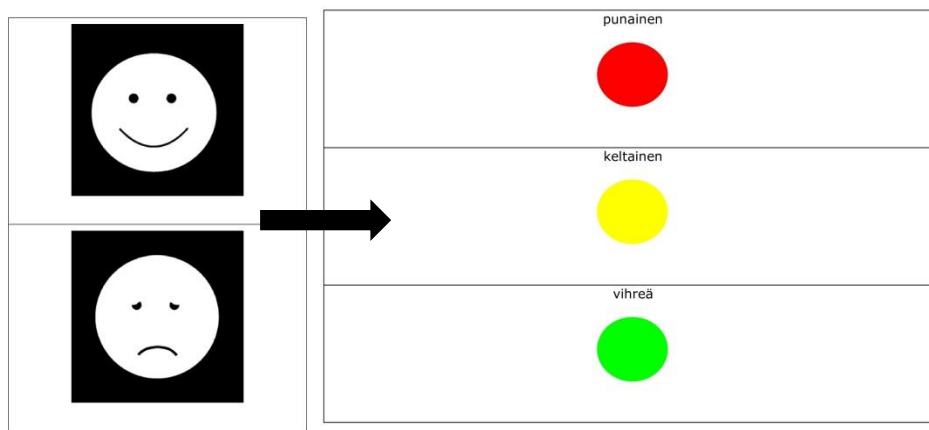
valehti, joka on helppo ottaa haltuun. Lisäosia jäätin odottamaan ja itsenäisille viuhkoille alettiin jo keskusteluissa kaavailla paikkoja: 'retki' -viuhka olisi hyvä sijoittaa ulko-oven läheisyyteen ja 'sali'-viuhka voisi olla salissa. Näin itsenäiset viuhkat olisivat koko työyhteisön käytössä ja funktionaalisesti sijoitettuina käyttö voisi lisääntyä.

Erityisen paljon keskustelua herätti kuviin valikoitu tekstittömyys. Tätä pidettiin hyvänä ajatuksena ja keskustelu toi useita ajatuksia siitä, kuinka monikäyttöisiä kuvat ovat ilman tekstiä sitouttamassa aikuista kuvan tietynlaiseen käyttöön.

Kaksi keskustelukumppania kaipasi lisäksi 'sisälle'-kuvaa, josta kumpikin koki olevan suuri hyöty. Samaten toivottiin stop-kuvaa pysäyttämään toimintaa nopeasti. Toive stop-merkistä johti keskusteluun mahdollisuudesta vaihtaa tunnekuvat kokonaan johonkin muuhun, joka mahdollisesti olisi entistäkin monikäyttöisempi. Lisäksi keskusteluissa kävi ilmi, että autismin kirjon lapsista eivät kaikki kykene ymmärtämään emoji-mallisten kuvien tunnetiloja.

6.5 Dialogisen keskustelun tuomat muutokset

Keskusteluiden perusteella päädyttiin aloitusviuhkan (Liite 1) tunnekuvat vaihtamaan liikennevaloihin (Kuvio 5), jotka lisäävät aloitusviuhkan monikäyttöisyyttä monella eri tavalla. Osassa päiväkotija on käytössä liikennevalot ennakoimassa siirtymiä niin, että lapsiryhmälle annetaan ensin keltainen valo merkitsemään pientä toiminta-aikaa ja toiminta-ajan kuluttua punainen valo merkitsemään sitä, että on aika laittaa tavarat paikoilleen ja siirtyä seuraavaan toimintaan.

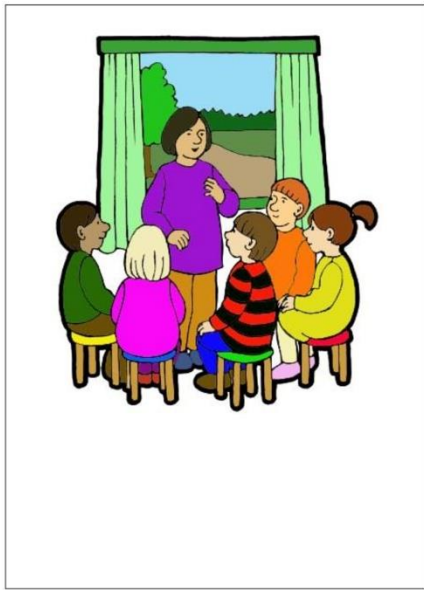

Kuvio 5: Iloa ja surua kuvaavat tunnekuvat vaihdettiin liikennevalo -väreihin

Lisäksi punaista voi käyttää kaivattuna stop-merkkinä. Punaisen, keltaisen ja vihreän kautta voidaan käsitellä myös tunteita ja näiden värien kautta lapselle voi opettaa sekä tunnetaitoja että itsesäätelyä. Esimerkiksi Zones of Regulation -menetelmä, joka on tarkoitettu rauhoittumiseen sekä itse- ja tunnesäätelyyn, jakaa tunnetilat ja energiatasot neljään vyöhykke-

seen, joita merkitään väreillä. Menetelmässä punainen on voimakkaiden tunteiden väri, jolta pyritään keltaisen kautta vihreään. (Zones on Regulation 2023.) Menetelmässä on käytössä lisäksi sininen väri, jota keskusteluiden mukaan ei käytetä varhaiskasvatuksessa ainakaan päivittäin, joten se sijoitettiin lisäosaan.

Liikennevalojen lisäksi aloitusviuhkaan lisättiin kuva piiristä (Kuvio 6), jonka tarkoitus on kuvata mitä tahansa aikuisen ohjaamaa toimintaa ja mikä toimisi myös sisään -kuvan tilalla kertomassa siitä, että seuraavaksi tapahtuu jotain, jonka vuoksi mennään sisälle.

Kuvio 6: Aloitusviuhkaan lisätty kuva piiristä

Kuva toimii kaikenlaisilla piireillä, laulu- tai satutuokiolla tai niissä hetkissä, kun pitää rauhoittua hetkeksi kuuntelemaan aikuista. Kuvaan päädyttiin sisään -kuvan asemasta kuvan monikäyttöisyyden vuoksi ja siksi, että keskusteluissa todettiin sisään -sanaa symboloivien kuvien olevan usein jollain tapaa epäkäytännöllisiä tai vaikeita ymmärtää.

6.6 Huoneentaulun toteuttaminen

Dialogisissa keskusteluissa sivuttiin myös kuvatukien käytön aloittamisen tai jatkamisen haasteita. Moni oli itsekkin joutunut epä mukavuusalueelleen aloittaessaan kuvatukien käyttöä ja keskusteluissa tuli ilmi erilaisia ratkaisuja, joilla kuvatukien käytön aloitusta on helpotettu. Näitä ratkaisuja ja opinnäytetyön tekijän omia kokemuksia peilaten lähdettiin rakentamaan huoneentaulua käyttöohjeeksi (Kuvio 7), joka kannustaisi kuvatukien käyttöön. Huoneentaulua (Liite 5) on mahdollista käyttää perehdytystarkoituksessa uuden työntekijän kanssa tai huoneentauluna ryhmätilan seinällä muistuttamassa kuvatukien käytöstä.

Kuvio 7: Huoneentaulu kannustamaan kuvatukien käyttöön

Huoneentaulun suunnittelun jälkeen tehtiin nopea mielipidekysely aiemmin keskusteluihin osallistuneilta henkilöiltä ja vastaanotto oli ilahtunut. Koettiin, että taulussa on kaikki napakassa muodossa ja se on kannustava ja motivoiva. Yksi vastaajista pohti, onko tietoa edelleen liikaa mutta toisaalta ei halunnut mitään poistaakaan.

6.7 Kuvaviuhkan lisäosat

Ensimmäisen ratkaisun jälkeen pidetyissä dialogisissa keskusteluissa oli luonnollista käydä läpi myös varhaiskasvatuksen henkilöstön toiveita lisäosia varten, joten toiveet oli mahdollista huomioida jo aloitusviuhkaan tehtyjä muutoksia suunnitellessa. Aloitusviuhkan lisäosaan (Liite 2) siirrettiin aiemmista toiveista sisään -kuva ja lisäksi suurta osaa kuvista avattiin aiemman suunnitelman mukaan. Esimerkiksi wc-istuimen kuva laajeni kuviin wc-istuimesta, potasta ja käsienpesusta. Väreihin lisättiin Zones of Regulation-menetelmässä käytetty sininen väri ja toimintoihin lisättiin keskusteluissa tärkeimmiksi huomioituja kuvia kuten laulaminen, lukeminen ja leikkiminen. Pukemis- ja riisumiskuvaan lisättiin kengät ja liivit, jotka usein puetaan tai riisutaan eri paikassa kuin muut vaatteet. Myös lepo hetken kuvakokoelmaa kasvatettiin keskustelussa tulleen palautteen perusteella niin, että lepo -kuvan lisäksi otettiin hiljaisuudesta muistuttava kuva.

Lisäosa pidettiin aloitusviuhkan tapaan hyvin maltillisena ja valitut kuvat pyrittiin rajaamaan niin, että lisäosassa on juuri ja juuri kaikki yleisesti tarvittavat kuvat. Huomioitavaa on, että

lienee mahdotonta tehdä samaan aikaan sekä tiivistä että kaikille sopivaa kuvaviuhkaa. Tärkeimmäksi osoittautuikin löytää aloitusviuhkaan mahdollisimman sopivat kuvat mahdollisimman usealle käyttäjälle ja uskoa, että kuvatukien käytön juurtuessa jokapäiväiseksi, käyttäjä motivoituu itse etsimään omaan käyttöönsä sopivimpia kuvia.

Itsenäisesti toimivista lisäosista retki- ja sali -osat (Liitteet 3 ja 4) olivat odotetuimmat ja kumpikin näistä viuhkoista löytyy opinnäytetyön materiaaleista. Kaikki kuvat on mahdollista tulostaa Papunet-palvelun kautta menemällä liitteisiin merkittyjen linkkien kautta palvelun sivulle.

7 Arviointi

Kehittämistyötä arvioidaan sen kaikissa vaiheissa, jotta sitä osataan kehittää oikeaan suuntaan. Loppuarvioinnin tarkoituksena on selvittää, onnistuttiinko kehittämistyössä. Kehittämistyön tuotosta arvioitaessa kriteerit voivat olla esimerkiksi toistettavuus ja helppokäyttöisyys. Arvioinnissa tulee vastata kysymyksiin kehittämistyön tavoitteiden saavuttamisesta, sen aiheuttamista kustannuksista, kehittämistyön vaikutuksista ja sen aiheuttamista mahdollisista muutoksista ja siitä, onko kehittämistyö valmis levitykseen. Arviointimenetelminä käytetään asiantuntijan kanssa käytyä keskustelua ja oppimispäiväkirjaa. (Ojasalo ym. 2015, 47-48.) Loppuarviointi, eli kehittämistyön tuotoksen toimivuus arvioidaan usein organisaation sisällä tai markkinatestin avulla. Konstruktivistinen malli sallii kehittämistyön tuotoksen arvioinnin myös myöhemmin, erityisesti silloin kun työ on sidottu muihin kuin organisaation aikatauluihin, kuten opinnäytetyö tyypillisesti on. (Ojasalo ym. 2015, 68.)

Tämän opinnäytetyön arvioinnin kohteina ovat kasvava kuvaviuhka esteettömän viestinnän välineenä ja tekijän oman osaamisen syventäminen. Itse kuvaviuhkan onnistumista arvioitiin työelämälähtöisesti haastatellen laaja-alaista varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, jolla on ammatin tuoma pätevyys kyseisenlaiseen arviointiprosessiin. Opinnäytetyön arvioitavana tavoitteena oli materiaalin käytettävyyden niin, että materiaali ei ole sidonnainen tiettyyn paikkaan vaan on sellaisenaan valmis käyttöönotettavaksi, mutta toisaalta sovellettavissa käyttäjän omien tarpeiden mukaan. Mikäli kasvavan kuvaviuhkan kannustavaa vaikutusta kuvatukien käyttöön haluaisi arvioida, tulisi vaikutus tutkia erikseen joten arviointi on ulotettu vain viuhkan valmiuteen ja monikäyttöisyyteen. Tekijän osaamisen syventämisen arvioinnin apuna ovat päiväkirjamaiset merkinnät opinnäytetyön kirjoittamisen ja kehitystyön ajalta.

7.1 Oman osaamisen arviointi

Oman osaamisen arviointia varten oli käytössä oppimispäiväkirja, johon opinnäytetyön tekijä kirjasi lyhyesti huomioitaan siitä, mitä huomasi oppivansa tai jo osaavansa. Oman osaamisen arvioinnissa haastaa erityisesti se, että kertynyttä osaamista ei tunnista koska oppimista tapahtuu myös huomaamatta (Sitra 2024). Tämä oli huomattavissa myös tässä työssä. Osittain kertynyt osaaminen haastoi siksikin, kun tekijällä oli jo tieto, mutta ei enää lähdettä siihen. Lähteiden uusi etsiminen opetti lisää, laajensi osaamista ja toi lisää varmuutta työhön.

Sitra (2024) on tutkinut osaamisen tunnistamista ryhmädialogien kautta ja tiivistänyt sen seitsemään kohtaan. Osana itsearviointia käytettiin tätä listausta. Sitran mukaan osaamisensa voi käsittää vuorovaikutuksessa muiden kanssa ja opinnäytetyön tekijä teki useita havaintoja oman osaamisensa kehittymisestä. Osa osaamisesta on kertynyt opiskelu- ja työskentelyvuosien ohessa ja opinnäytetyö toi lisää osaamista. Oppiminen ei tässäkin prosessissa ole konkreettisesti kuvailtavaa ”nyt minä osaan tämän”-tyyppistä osaamista, vaan pienissä hetkissä tehtyjä huomioita oman teoreettisen osaamisen kasvusta.

Opinnäytetyön aikana kasvoi arvostus myös osaamisen yhteisöllisyyteen. Omaan osaamiseen voi osallistaa muutkin opettamalla kollegalle tai työyhteisölle jotain itse omaksumaansa - samoin kuin omaa osaamistaan voi lisätä kollegoiden osaamisen ja dialogisten keskusteluiden kautta. Arviointimenetelmänä käytetyt dialogiset keskustelut kasvattivat sekä ammatillista että vuorovaikutuksellista osaamista. Keskusteluiden dialogisuus ja luottamuksellinen ilmapiiri kannustivat kertomaan avoimesti omista ajatuksista ja tekemään ehdotuksia, jotka olivat vielä täysin raakileita ja tätä kautta voimistivat myös itsereflektion taitoa. Myös muiden mielipiteiden huomioiminen oman työn kehittämisvaiheessa oli arvokas opetus ja kannusti opinnäytetyötä tehdessä opitun konstruktivistisen mallin käyttämiseen jatkossakin.

Teorian parissa vietetty aika antoi sekä opinnäytetyövaiheessa että aiemmin opituille teorioille ja menetelmille huomattavasti lisää syvyyttä eri lähdeosteiden kautta. Valssin merkitys sekä indikaattoreiden monipuolisuus ja monikäyttöisyys syvenivät ja muuttuivat opinnäytetyön tekemisen myötä arjessa toimiviksi työkaluiksi.

Itsensä ja tuotoksensa asettaminen arvioitavaksi on aina haastavaa ja moni oppii sen kerta toisensa jälkeen uudestaan. Tämänkin kehittämistyön lopputuloksena syntyi tuotos, joka piti uskaltaa jakaa muiden arvioitavaksi. Varhaiskasvatuksen sosionomin työssä tarvittavaa kykyä vastaanottaa palautetta oppiikin parhaiten tämältyyppisten käytännön kokemusten kautta.

7.2 Asiantuntija arvioimassa kehittämistyön onnistumista

Kehittämistyön tuotoksen onnistumista arvioi laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joka työskentelee kunnallisessa päiväkodissa. Päiväkodissa on kuusi varhaiskasvatusryh-

mää, joista yksi on integroitu erityisryhmä, ja esiopetusryhmä. Päiväkodin lapsista noin 60 % on muunkielisiä. Arvioinnissa keskityttiin materiaalin käytettävyyteen niin, että materiaali ei ole sidonnainen tiettyyn paikkaan vaan on sellaisenaan valmis käyttöönotettavaksi, mutta toisaalta sovellettavissa käyttäjän omien tarpeiden mukaan.

Keskustelu aloitettiin esittelemällä kasvavan kuvaviuhkan konsepti ja materiaali. Vastaajalle korostettiin, että arvioinnissa annettavan palautteen tulee kohdistua työn käytettävyyteen arjen eri tilanteissa. Arviointi oli vuorovaikutteista ja keskustelua käytiin jo tuotoksen esittelyvaiheessa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda valmis kuvatukimateriaali varhaiskasvatuksen henkilöstön käyttöön. Opinnäytetyön tavoitteena oli materiaali, joka on sovellettavissa käyttäjän tarpeen ja kokemuksen mukaan. Arvioijan mukaan ajatus kasvavasta kuvaviuhkasta oli hyvä ja työ hyvin toteutettu. Hän koki, että viuhkat voisi ottaa käyttöön vaikka siltä istumalta ja piti materiaalia helppona soveltaa.

Huolimatta siitä, että arviointi kohdistui käytettävyyteen eikä estetiikkaan, vastaaja halusi antaa palautetta huoneentaulun estetiikasta, joka miellytti silmää. Sen lisäksi huoneentaulun sisältö oli kannustava ja vihjeet kuvatukien käyttöönottoon hyviä.

Kuvaviuhkojen kuvavalinnoista käytiin myös kuvien ulkoasuun liittyvää keskustelua. Perustelin Papunet-kuvien käytön uudempien, vasta kehitettyjen sarjojen sijaan sillä, että Papunetin kuvat ovat kaikille tuttuja ja saatavilla. Niistä saa tekstit pois halutessaan ja lisäksi kuvavali-koima on mittava. Käytettävyyttä parantaa myös se, että Papunetin kuvasarjoihin on mahdollista saada linkit, joiden avulla kuka tahansa pääsee lataamaan kuvat itselleen ja myös muokkaamaan niitä omiin tarpeisiinsa sopiviksi.

7.3 Työelämäkumppanin asiantuntijapalaveri arvioimassa työtä

Työelämäkumppanin asiantuntijapalaveriin osallistui Hyvinkään kaupungin varhaiskasvatuksen kasvun ja oppimisen tuen tiimin jäseniä, joille työ esiteltiin valmiina ehdotuksena. Heidän arvionsa mukaan uudenlainen menetelmä saattaa olla toimiva tapa saada kuvatuet laajemmin käyttöön. Dialogisten keskusteluiden katsottiin onnistuneen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön toiveita ja ajatuksia on kuultu ja kehitetty eteenpäin. Palautteen mukaan yhteistyö oli luontevaa ja viestintä selkeää. Huoneentaulun estetiikkaa ja käytettävyyttä pidettiin hyvänä.

Kasvava kuvaviuhka otetaan käyttöön Hyvinkään kaupungin varhaiskasvatuksessa niin, että konsultoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat esittelevät ja perehdyttävät välinettä omilla alueillaan. Lisäksi materiaali lisätään Virtuaaliselle koulutustorille, joka on koko varhaiskasvatuksen käytössä oleva Teams-ryhmä. Materiaalin lisäämisestä uusien työntekijöiden perehdytysohjelmaan keskustellaan myös.

8 Lopuksi

8.1 Eettisyys ja luotettavuus

Kehittämistyön eettiset kysymykset ovat pitkälti samoja kuin ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa: työn tavoitteiden tulee olla korkean moraalin mukaisia ja työ tulee tehdä rehellisesti, huolellisesti ja tarkasti. Tiedonkeruussa tulee huolehtia siitä, että haastatteluihin, palaveriin ja keskusteluihin osalliset tietävät, mihin ovat osallistumassa. Jo opinnäytetyösopimusta tehdessä on huolehdittava siitä, että tekijänoikeudet ja työn tulosten omistusoikeudet ovat kummallakin sopijataholla selvillä. (Ojasalo ym. 2015, 48.)

Opinnäytetyötä kirjoittaessa on huolehdittava siitä, ettei plagioi muiden tekstiä eikä omia aiempia töitään. Eettiseen kirjoittamiseen kuuluu myös se, ettei vähättele muita tai jätä raportista mitään pois. (Ojasalo ym. 2015, 49.)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta, TENK, on opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaelin, joka on perustettu edistämään tutkimusetiikkaa ja käsittelemään tieteelliseen tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. TENK valvoo Hyvää tieteellistä käytäntöä, jonka noudattamiseen jokaisella on vastuu. Hyvä tieteellinen käytäntö on malli, joka pohjaa luotettavuuteen, rehellisyyteen, arvostukseen ja vastuunkantoon ja joka koostuu menettelytavoista, joita noudattamalla voi varmistaa oman toimintansa eettisyyden. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvia huomioitavia asioita ovat esimerkiksi työn huolellinen suunnittelu tarvittavat luvat ja suostumukset huomioiden sekä aineistonhallintasuunnitelman tekeminen. Työssä esiin tulevat asiat tulee jakaa avoimesti ja rehellisesti ja aineistojen jatkokäyttö tulee mahdollistaa. (Tenk 2023.)

Eettisesti tärkeä arvo on myös asiakaslähtöisyys, joka tarkoittaa asiakkaan toiveiden ja mielihyvien kuulemistä. Asiakaslähtöisyys toteutuu asiakkaan kokeman osallisuuden tunteen kautta. (Talentia 2022, 15-18.)

8.2 Pohdinta

Ajatus kuvatukien käyttöä koskevasta opinnäytetyöstä on kyttenyt mielessäni lähes koko opintojen ajan. Olen ollut kiinnostunut siitä, mikä kuvatukien johdonmukaisessa käytössä haastaa, kun sekä tutkimukset että käytäntö kiistatta todistavat niiden hyödyttävän kaikkia lapsia. Myös kollegat ja eri sosiaalisen median ryhmien varhaiskasvatuksen yhteisöt ovat olleet ihailtavan yksimielisiä siitä, että kuvatukien käyttöä pitäisi lisätä. Syitä vähäiselle käytölle on monia, mutta keskusteluissa toistui aikuisen tuen tarve kuvatukien käytön aloittamisessa. Kuvatukien käyttöä aloittaessa joutuu usein omalle epämukavuusalueelleen: tässä nämä kuvat ovat, mutta löydänpö oikean ennen kuin tilanne on ohi? Mitä jos kaikki katsovat? Mitä minusta ajatellaan? Miksei kukaan muu käytä kuvia?

Kun käänsin mielenkiintoni ratkaisukeskeiseen ajattelumalliin, löysin aiheen opinnäytetyölleni: menetelmä tai malli, joka kannustaa varhaiskasvatuksen henkilöstöä kuvatukien käyttöön. Toiveenani on, että aloitusviuhkan ja huoneentaulun voisi sijoittaa jo perehdytyskansioon tai että esimerkiksi sijaisten avainnauhasta löytyisi avainten lisäksi aloitusviuhka kertomassa että tässä talossa tuemme henkilöstöä kuvatukien käyttöön. Yhden dialogisen keskustelun keskustelukumppanini yhtyi toiveeseeni ja maalaili kuvaa siitä, kuinka upeaa olisi antaa jokaiselle taloon tulevalle opiskelijalle aloitusviuhka ja tällä tavoin pyrkiä tukemaan opiskelijoita jo opintojensa aikana kuvatukien käytössä ja laajentaa heidän ymmärrystään niiden tärkeydestä.

Kasvava kuvaviuhka on konseptina helposti sovellettava. Valmiit viuhkat ja opastava huoneentaulu mahdollistavat välittömän käyttöönoton ja itsenäiset viuhkat antavat mallin siitä, kuinka kuvatukia voi käyttää myös yhteisöllisesti joko ryhmässä tai koko yksikössä. Itsenäisiä osia voi rakentaa oman ryhmän tai yksikön tarpeiden mukaan tunnekasvatuksesta, leikkien valinnasta, ulkoilusta tai lauluhetkistä. Kuten todettua, on jokaiselle sopivan kuvaviuhkan tekeminen mahdotonta ja jos oma ajatus sopivasta viuhkasta on liian kaukana tämän kehittämistyön tuotoksesta, voi koko viuhkan koota itse ja käyttää tuotosta vain inspiraationa.

Aloitusviuhkan kaltaista kuvaviuhkaa voisi käyttää myös sellaisissa kodeissa, joissa huoltajat olisivat sitoutuneita kuvien käyttöön ja joissa lapset siitä erityisesti hyötyisivät. Varhaiskasvatuksen sosionomi on varhaiskasvatuksen aitiopaikalla, kun varhaiskasvatuksen piirissä olevia perheitä pyritään tukemaan myös esteettömän viestinnän keinoin. Dialogisissa keskusteluissa kaivattiinkin juuri varhaiskasvatuksen sosionomin opintoihin opetusta kuvatukien käytöstä. Näin varhaiskasvatukseen tulevat osallisuuden ja yhteisöllisyyden ammattilaiset oppisivat yhden lisäkeinon vuorovaikutukselle jo opiskeluaikanaan ja toisivat sen mukanaan varhaiskasvatuksen arkeen.

Opinnäytetyöhön liittyvät dialogiset keskustelut varhaiskasvatuksen ammattilaisten kesken olivat opettavaisia ja niistä jäi tunne, että ammatillisia keskusteluita olisi hyvä saada lisättyä arkeen. Osassa yksiköitä palaveriaikoja on vähennetty ja se vähentää ammatillista dialogia edelleen. Voisikin olla hyvä pohtia, kannattaako palaveriaikojen minimointi pitkällä tähtäimellä, vai voisiko olla hyvä pyrkiä siihen, että henkilöstöllä olisi järjestettyä aikaa moniammatilliselle keskustelulle. Tämän kaltainen henkilöstön sparraaminen toistensa kanssa voisi tuoda luovia ratkaisuja ja motivoida henkilöstölähtöiseen varhaiskasvatuksen laadun parantamiseen.

Kasvavan kuvaviuhkan konseptin tärkeydestä kertoo se, että dialogiseen keskusteluun osallistuneista varhaiskasvatuksen ammattilaisista yksi pyysi lupaa etuilla ja otti kasvavan kuvaviuhkan käyttöön jo ennen opinnäytetyön julkaisua. Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia, kokeeko varhaiskasvatuksen henkilöstö kasvavan kuvaviuhkan menetelmän helpottavan kuvatukien käytössä. Olisi myös mielenkiintoista tutkia, voiko tämäntyyppinen toimintaan tukeva malli

toimia myös kuvatukien käyttöä karttavan ihmisen kanssa? Myös omiin dialogisiin keskusteluihini olisi jälkikäteen ajatellen ollut hyvä valita varhaiskasvatuksen henkilöstöä, joka ei ole kiinnostunut kuvatukien käytöstä. Useampi dialoginen keskustelu olisi tuonut myös lisää tarttumapintaa ja mahdollisesti ajatuksia, joita ilman nyt saatoimme jäädä.

Koen työlläni antaneeni mahdollisuuden kuvatukien käytön helppoon ja kannustavaan aloitukseen. Olen myös päässyt käymään antoisia keskusteluita, jotka toisinaan pysyivät kuvatukien käytön haasteissa ja mahdollisuuksissa, toisinaan laajenivat keskusteluihin lasten tunnekasvatuksesta, kielitaidosta ja erilaisista tavoista toimia. Jos lisäksi joku jossain saa opinnäytetyöstäni sysäyksen kuvatukien käyttöön, olen enemmän kuin tyytyväinen.

Lähteet

Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Aivoliitto 2024a. Kuvat arjen tukena. Viitattu 3.8.2024.

<https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/kehityksellinenkieliharjoitukset/vinkkejä-arkeen/kuvat/#3a56b6f7>

Aivoliitto 2024b. Esteetön viestintä. Viitattu 27.10.2024.

<https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/kehityksellinenkieliharjoitukset/ohjaus-ja-neuvonta/esteeton-viestinta/#c027f181>

Hakamo, M-L. 2011. Puhekuplia. Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. 2. painos. Saarijärvi: Offset.

Heiskanen, N. & Syrjämäki, M. 2022. Pienet tuetut askeleet - Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hyvinkää 2020. Kommunikointipiste vuorovaikutuksen, leikin ja osallisuuden tukena. Viitattu 3.8.2024. [https://www.hyvinkaa.fi/kasvatus-ja-](https://www.hyvinkaa.fi/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/hankkeet/paattyneet-hankkeet/YHES-Yhdessa-esteeton/blogi/kommunikointipisteet-esteetonta-viestintaa-paivakodin/)

[koulutus/varhaiskasvatus/hankkeet/paattyneet-hankkeet/YHES-Yhdessa-esteeton/blogi/kommunikointipisteet-esteetonta-viestintaa-paivakodin/](https://www.hyvinkaa.fi/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/hankkeet/paattyneet-hankkeet/YHES-Yhdessa-esteeton/blogi/kommunikointipisteet-esteetonta-viestintaa-paivakodin/)

Hyvinkää 2022. Hyvinkään varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 2.8.2024.

https://www.hyvinkaa.fi/globalassets/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/vasu/hyvinkaan_varhaiskasvatussuunnitelma_2022.pdf

Hyvinkää 2023. YHES - Yhdessä esteetön. Viitattu 28.9.2024.

<https://www.hyvinkaa.fi/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/hankkeet/paattyneet-hankkeet/YHES-Yhdessa-esteeton/>

Hyvinkää 2024a. Päiväkodit. Viitattu 11.9.2024. <https://www.hyvinkaa.fi/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/paivakodit/>

Hyvinkää 2024b. Varhaiskasvatuksen laadunarviointijärjestelmä Valssin käyttöönotto. Viitattu 26.10.2024. [Varhaiskasvatuksen laadunarviointijärjestelmä Valssin käyttöönotto - Hyvinkään kaupunki](#)

Karvi 2024a. Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. Viitattu 26.10.2024. <https://www.karvi.fi/fi/arvioinnit/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-laadun-arvioinnin-perusteet-ja-suositukset>

Karvi 2024b. Arviointityökalut ja pohdintakysymykset. Viitattu 26.10.2024.
<https://www.karvi.fi/fi/arvioinnit/varhaiskasvatus/valssi-varhaiskasvatuksen-laadunarviointijarjestelma/arviointityokalut-ja-pohdintakysymykset>

Karvi 2024c. Lapsen tuen paikalliset linjaukset -asiantuntijalomake. Viitattu 26.10.2024.
<https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/Lapsen-tuen-paikalliset-linjaukset-asiantuntijalomake.pdf>

Karvi 2024d. Vuorovaikutuksen sensitiivisyys ja ilmaisun tavat -henkilöstölomake. Viitattu 26.10.2024.
<https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/Vuorovaikutuksen-sensitiivisyys-ja-ilmaisun-tavat-henkilostolomake.pdf>

Karvi 2024e. Vastavuoroinen ja kielellinen vuorovaikutus -henkilöstölomake. Viitattu 26.10.2024.
<https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/Vastavuoroinen-ja-kielellinen-vuorovaikutus-henkilostolomake.pdf>

Karvi 2024f. Tietoa meistä. Viitattu 26.10.2024. <https://www.karvi.fi/fi/tietoa-meista>

Kataja, E. 2023. Osallisuus varhaiskasvatuksessa. Osa 1: Osallisuus kasvatustilana. Viitattu 26.10.2024.
<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Osa%201%20Osallisuus%20kasvatustilana.pdf>

Kipinäkeskus 2024. Kommunikointikansiot. Viitattu 2.8.2024.
<https://www.kipinakeskus.fi/kommunikointikansiot/>

Leinonen J. 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. E-kirja. Suomen varhaiskasvatus ry.

Nivala E. & Rynänen S. 2019. Sosiaalipedagogiikka - kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. 5. painos. Helsinki: Gaudeamus.

Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia.

Ojasalo K., Moilanen T. & Ritalahti J. 2015. Kehittämistyön menetelmät - uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.-4. painos. Helsinki: Sanoma Pro.

OPH 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 2.8.2024.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf

OPH 2023. Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa, osa 2: Tuen toteuttamisen keskeiset periaatteet. Viitattu 28.9.2024. https://www.youtube.com/watch?v=qd_pJYLy-QA

OPH 2024a. Mitä lapsen tuki varhaiskasvatuksessa on? Viitattu 3.8.2024.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-lapsen-tuki-varhaiskasvatuksessa>

OPH 2024b. Inkluisio varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Viitattu 3.8.2024.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-tueksi/inkluisio-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa>

OPH 2024c. Lasten osallisuus. Viitattu 26.10.2024. <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/lasten-osallisuus>

Papunet 2024. Tietoa. Viitattu 19.10.2024. <https://papunet.net/tietoa/>

Pihlaja P. & Viitala R. 2019. Varhaiserityiskasvatus. 2., päivitetty painos. Keuruu: Otava.

Salonen K., Eloranta S., Hautala T. & Kinos S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Viitattu 17.9.2024. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/817817/isbn9789522166494.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Sitra 2024. Seitsemän havaintoa oman osaamisen tunnistamisesta. Viitattu 28.9.2024. <https://www.sitra.fi/artikkelit/seitseman-havaintoa-oman-osaamisen-tunnistamisesta/>

Talentia 2022. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Viitattu 20.10.2024. <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/4fb08bf6-d9e1-11ed-bdad-00155d64030a>

Teak 2022. Kehityspsykologia ja vaiheteoriat. Viitattu 18.9.2024. <https://disco.teak.fi/anttila/kehityspsykologia-ja-vaiheteoriat/>

Tenk 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). Viitattu 18.9.2024. <https://tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018.

Zones of Regulation 2023. Learn More About The Zones of Regulation. Viitattu 4.10.2024. <https://zonesofregulation.com/how-it-works/>

Kuviot

Kuvio 1: Konstruktivistisen kehittämistyön sykli (mukaillen Salonen ym. 2017).....	15
Kuvio 2: Kehittämistyön aikataulu	18
Kuvio 3: Miellekartta aloitusviuhkan kuvista	19
Kuvio 4: Aloitusviuhkan ensimmäinen ratkaisu	20
Kuvio 5: Iloa ja surua kuvaavat tunnekuvat vaihdettiin liikennevalo -väreihin	22
Kuvio 6: Aloitusviuhkaan lisätty kuva piiristä	23
Kuvio 7: Huoneentaulu kannustamaan kuvatukien käyttöön	24

Kuvat

Kuva 1: YHES -hankkeen puheterapeutti Taina Olkinuora käyttää kommunikointipistettä.

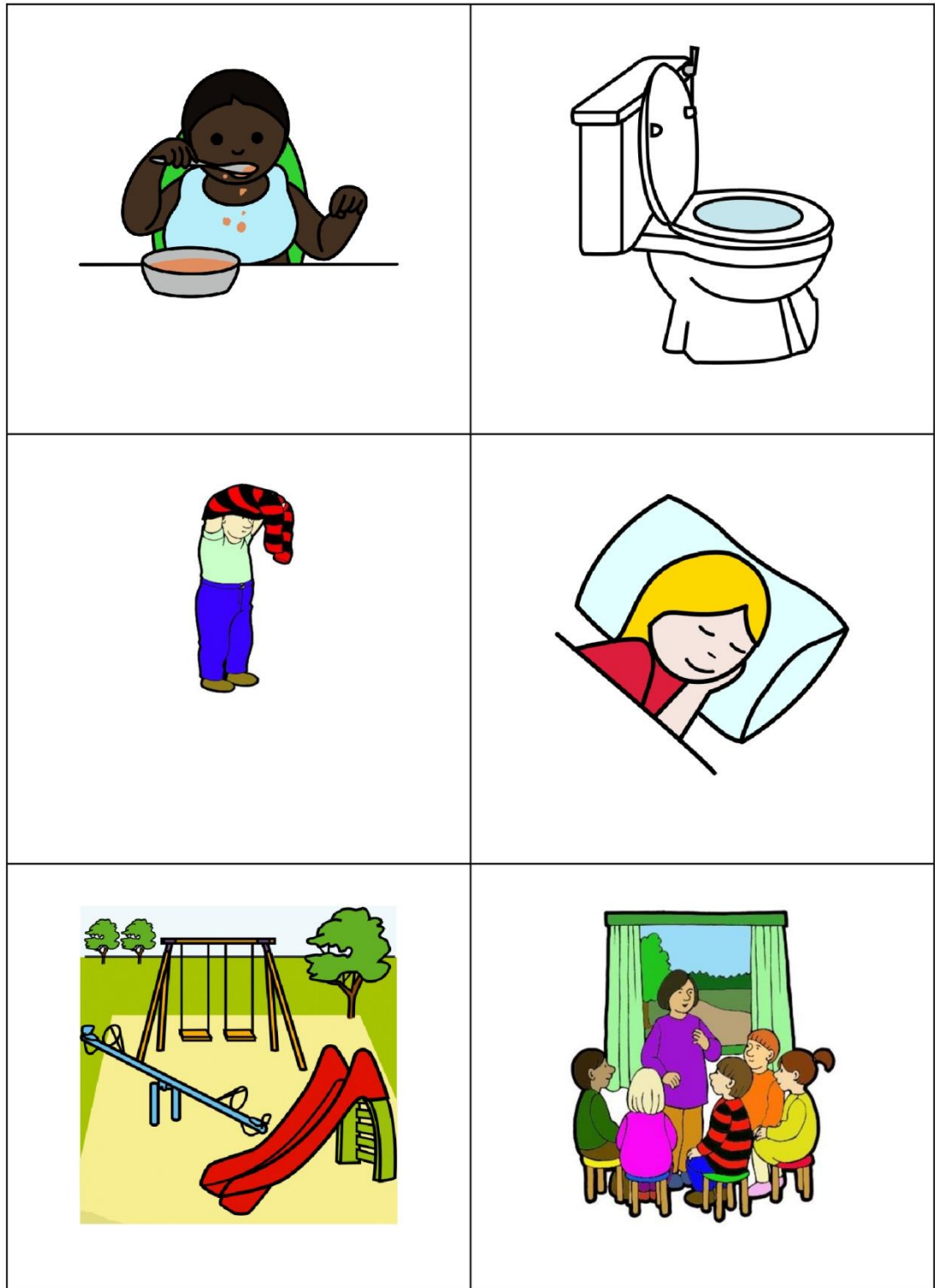
Kuva: Hyvinkään kaupunki.....9

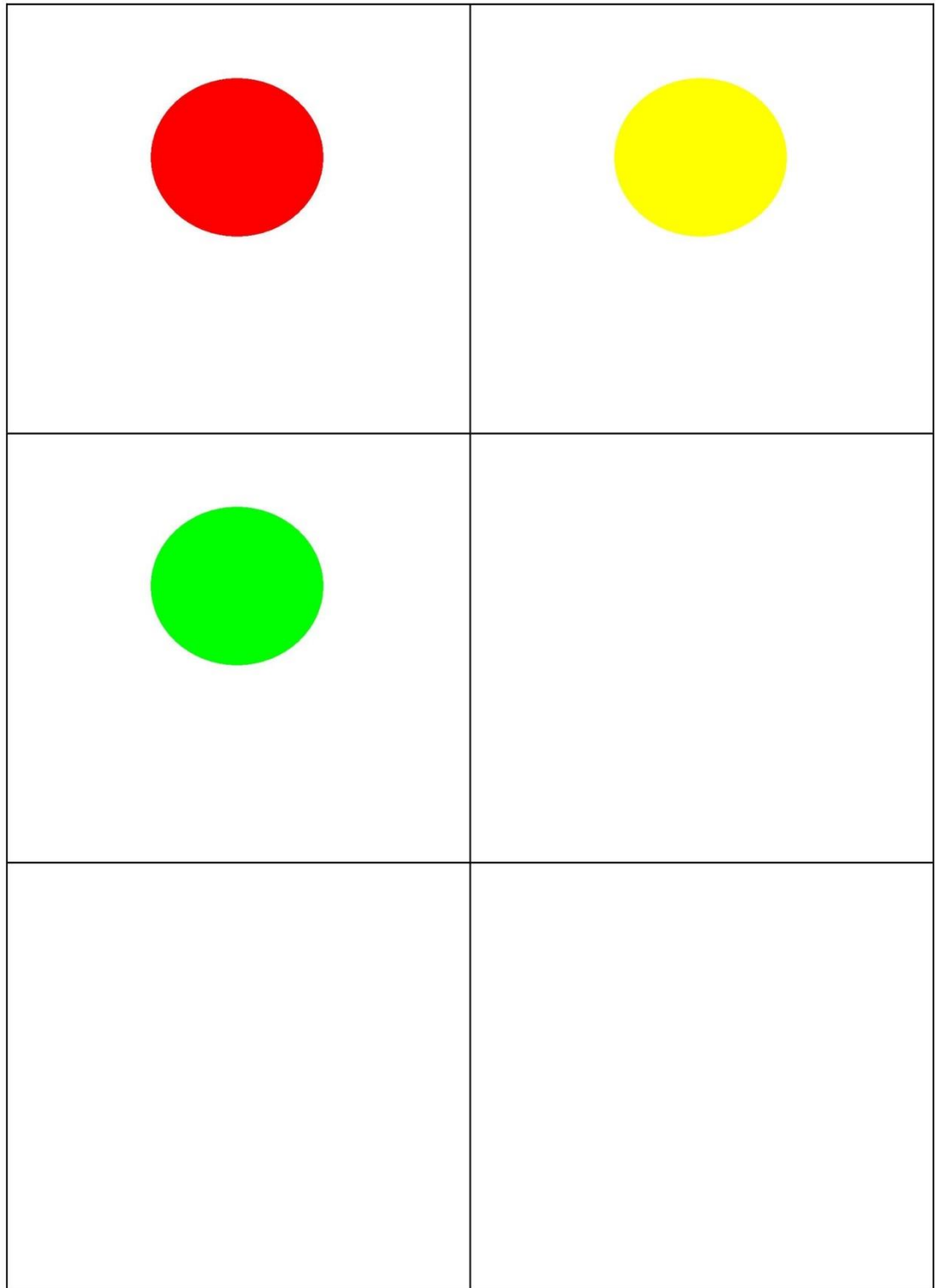
Liitteet

Liite 1: Aloitusviuhka.....	36 - 37
Liite 2: Kasvava kuvaviuhka, lisäosa.....	38 - 40
Liite 3: Retki-viuhka.....	41 - 44
Liite 4: Sali-viuhka.....	45 - 48
Liite 5: Huoneentaulu.....	49

Liite 1: Aloitusviuhka

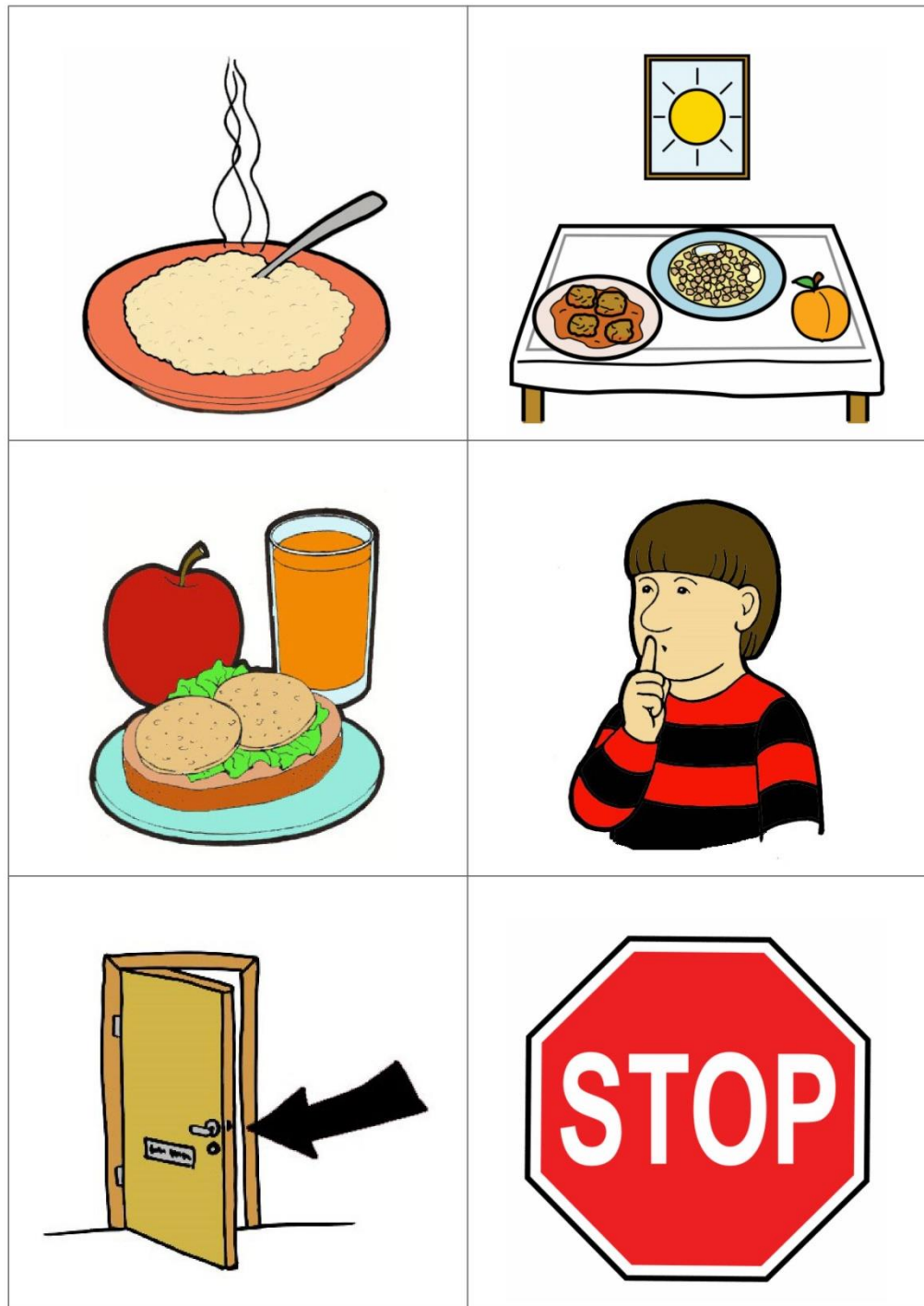
<https://kuvatyokalu.papunet.net/#/muokkaa/5411377/6942d43748afc9b38a8e7ee91c7701c3/>

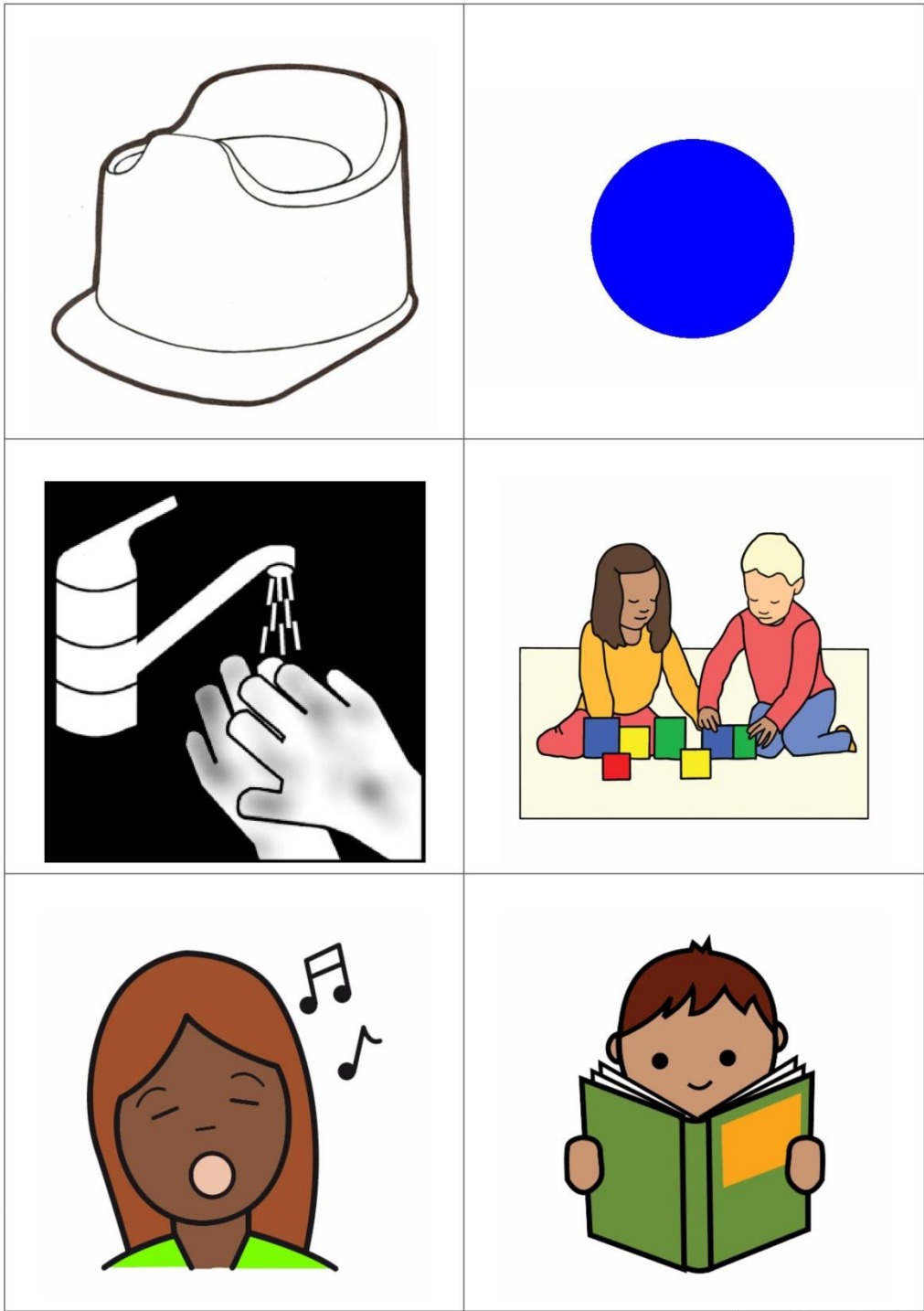

Liite 2: Kasvava kuvaviuhka, lisäosa

<https://kuvatyokalu.papunet.net/#/muokkaa/5411379/dffb5996d8ca0fa394583de993957d10/>

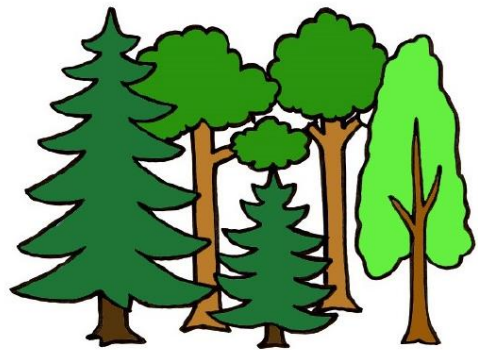
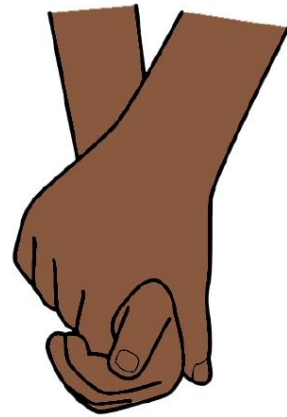

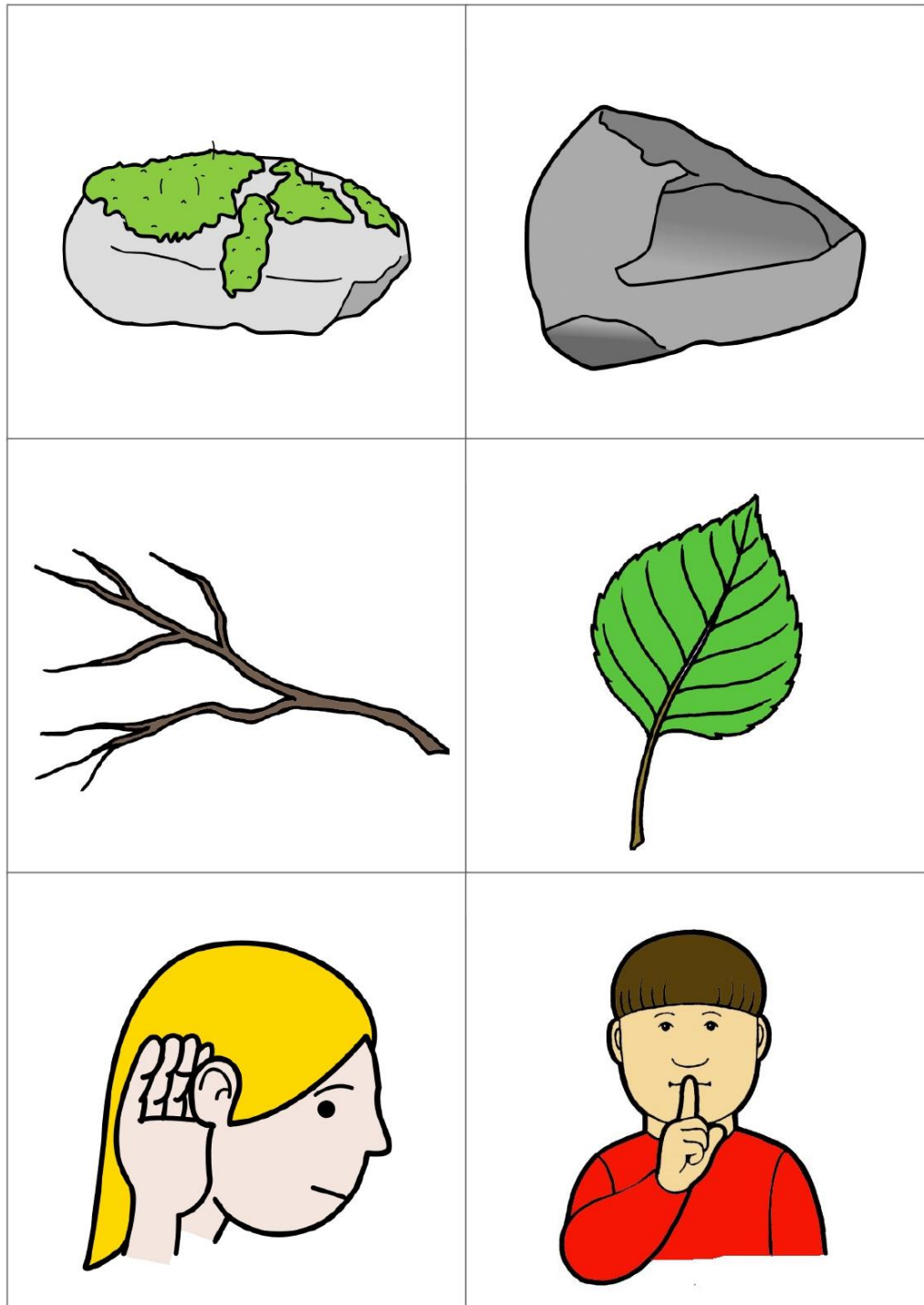

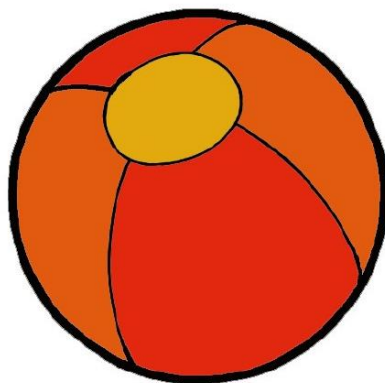

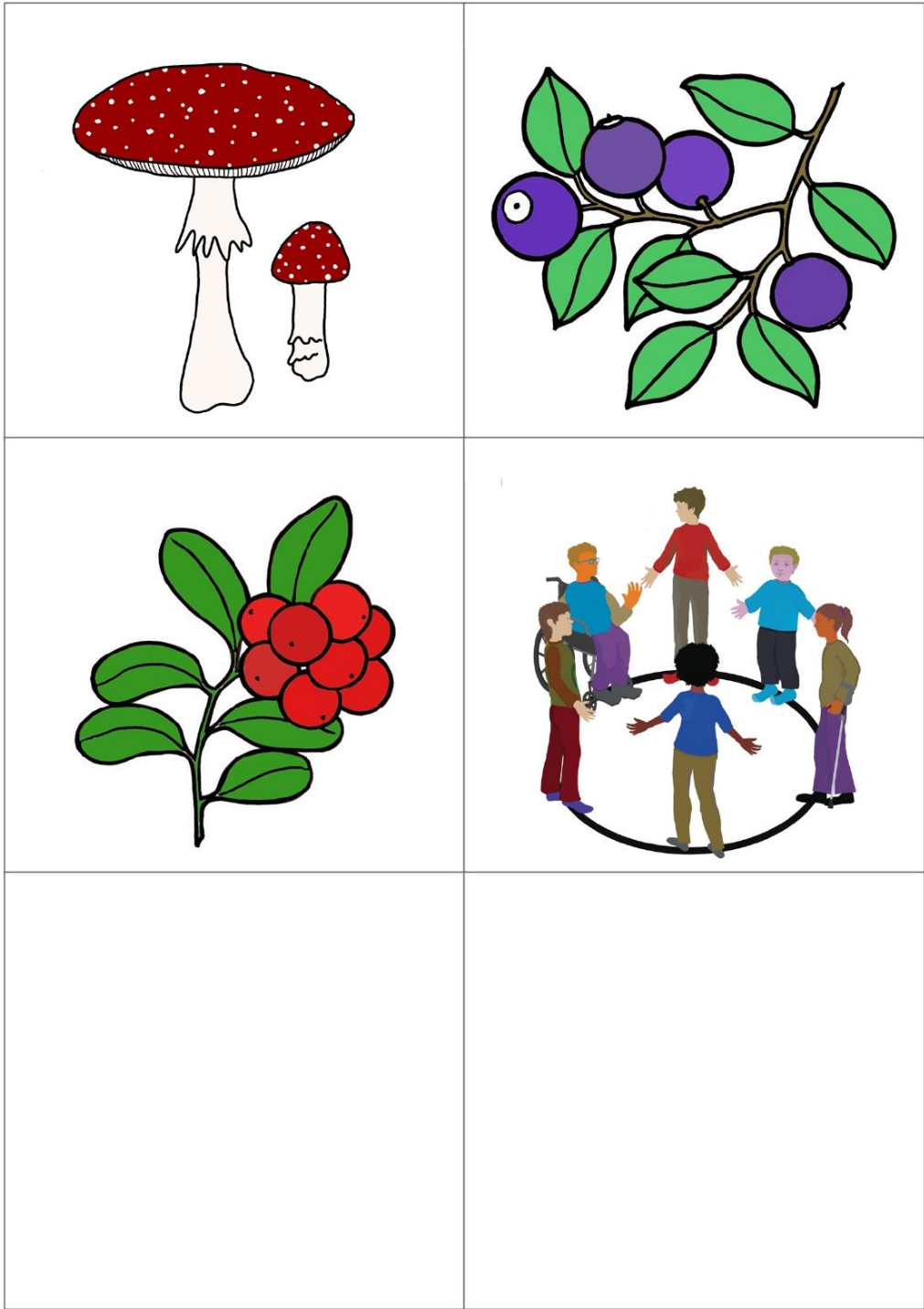
Liite 3: Retki-viuhka

<https://kuvatyoikalu.papunet.net/#/muokkaa/5411385/71d06067056edac96f36173f38362b3d/>

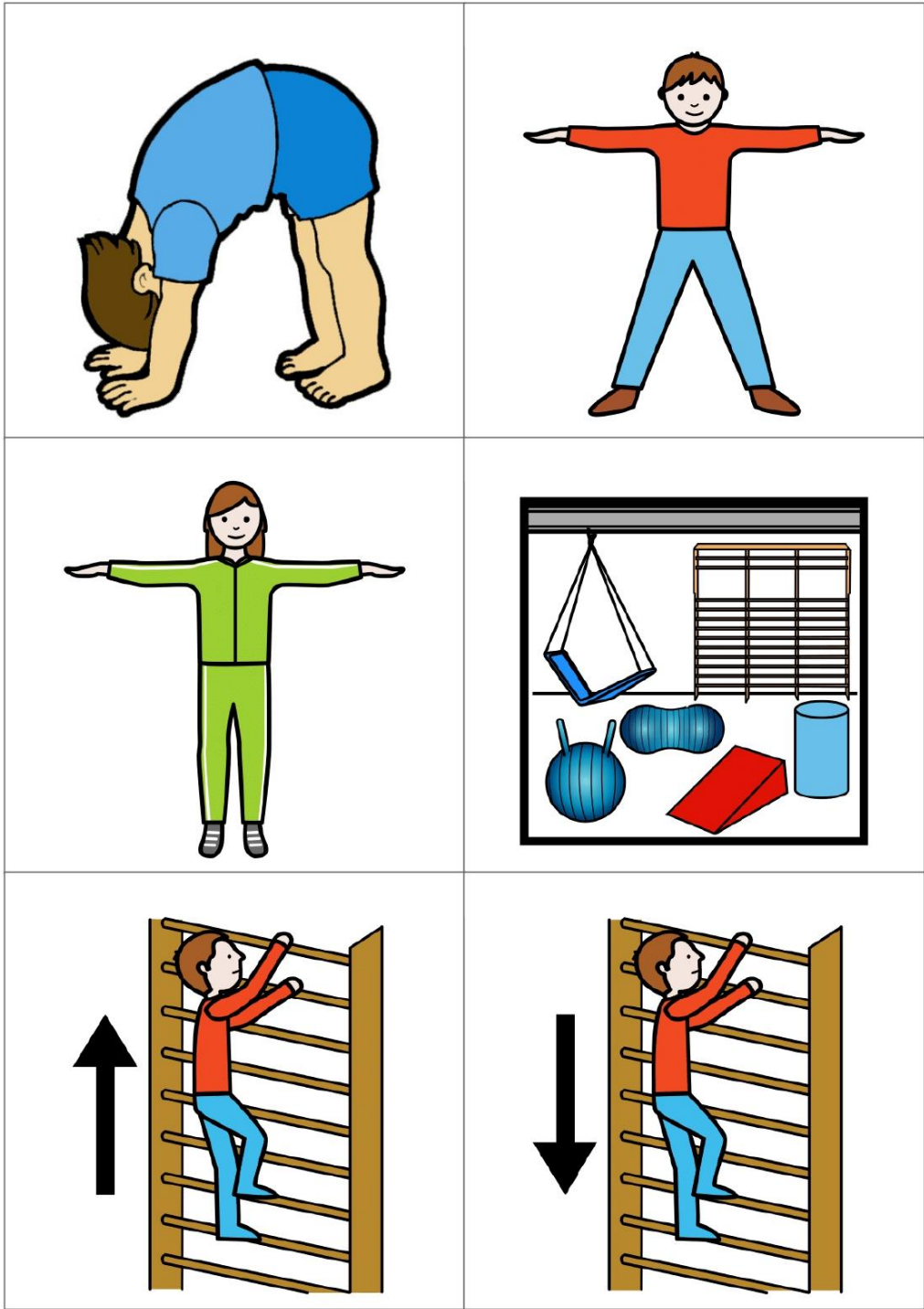

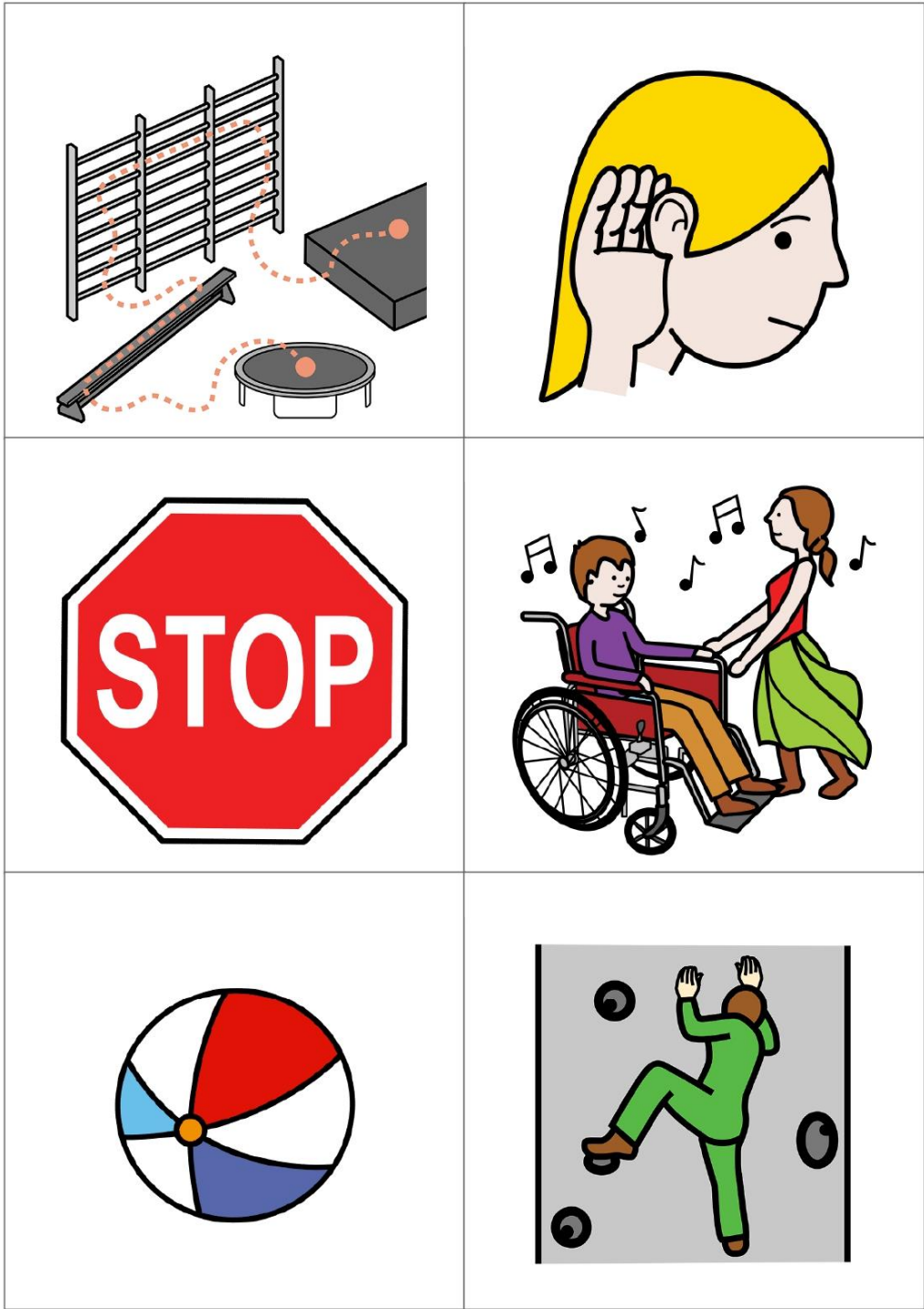

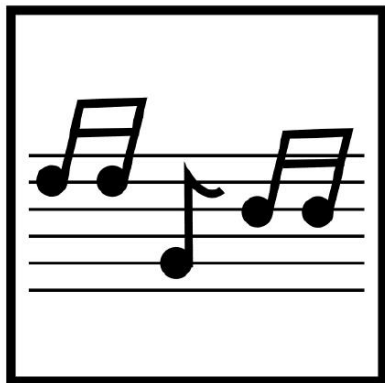
Liite 4: Sali-viuhka

<https://kuvatyokalu.papunet.net/#/muokkaa/5411387/3f02619892acddb43c37bd43e80703b/>

KUVATUKIEN KÄYTTÖ VINKKEJÄ ALOITUKSEEN

TUTUSTU KUVIIN LASTEN KANSSA

Ihmetelkää yhdessä mitä kaikkea aloitusviuhkan kuvista löytyy, tutkikaa tarkoituksia, värejä ja muotoja.

PIDÄ ALOITUSVIUHKA HELPOSTI SAATAVILLA

Mikä on sinulle sopivin paikka? Ehkä avainnauhassa tai käsilaukun hihnassa? Jos kuvat kulkevat mukana, niitä on helpompi käyttää.

ALOITA OMAAN TAHTIIN

Voit aloittaa vaikka vain pelkistä väreistä! Niiden kanssa voi myös leikkiä ja laulaa, ohjaaminen ei ole ainoa käyttötapa.

HUOMAA, MITEN LAPSET REAGOIVAT KUVIIN

Lasten reaktiot kannustavat jatkamaan kuvien käyttöä ja laajentamaan käyttöä koko aloitusviuhkaan ja siitä eteenpäin.

MUISTA MONIKANAVAISUUS

Näytä kuva ja ohjaa puheella, jotta lapsi oppii kuvan merkityksen ja saa tiedon myös puheen kautta.

TÄHTÄÄ SEURAAVAAN VIUHKAAN

Jos aloitusviuhka alkaa tuntua liian suppealta ja kaipaat enemmän vaihtoehtoja kuviin, ota haltuun täydennysviuhka.

OLE TYYTYVÄINEN ITSEESI

Kuvatukien käyttö on monelle aluksi vaikeaa. Muista nauttia omasta kehityksestäsi.

